

„álmok alatt mocsárrá vált a föld”

HELIKON

IRODALMI FOLYÓIRAT

MEGJELENIK KÉTSZER EGY HÓNAPBAN KOLOZSVÁRON
VII. ÉVFOLYAM 1996. 7. (213.) SZAM — ÁPRILIS 5.

ára 500 lej

EGYED EMESE

Vers az időjárásról

Nem vettük észre, hogy az örökölt
álmok alatt mocsárrá vált a föld.

Vágytunk örülni szent szabadulásnak
s kódébe vont már a gonosz varázslat,

hogy egyre kevesebbet értsünk, s minket is
egyre többen véljenek kárhozottnak.

(Jelzötűzek vagy lidércek lobognak?
Hogy fájhat másnak, amit éginek,
áldásnak tudtunk, büszke többiek?)

Annyit fzeleltük az Átváltozások
arany idejének lágy vizeit!

Annyi sérelmünk, annyi majd meglátod,
annyi majd egyszer sajtott; terheink
irányt kerestek s lettek teroeink
ragyogóak, ragyogásukban önzők.

Vénusz fátyla, Mars isten köpenye,
erdővidéki harang köpenye,
ágyugolyó, nem a Münchhausené,
fohász, sikoltás négy égtáj felé,
a csatamező-forma létezésben;
zuhanásban, nem felemelkedésben.

Csontjaink fölött nadragulya nő.
Fáj a szívem; jövőbe-múltba láttam.

(„Legyen halálom napján jó idő.”
— írta Petőfi egy évvel korábban.)

Szöveggyűjtemény:

HEMINGWAY

- BERZSENYI-gondolatok
- Parancs János versei
- Faragó József tanulmánya
- Karátson Endre novellája
- Szócs István tanulmánya
- Sigmond István: Molekulák
- Veress Gerzson verse
- Lászlóffy Csaba novellája
- SERÉNY MÚMIA

Lugosy László: Anteusz

LÁSZLÓFFY ALADÁR Szemüveg és könyvespolc

Egy fogoly a látogatására engedett feleségének csók közben ad át szájából egy levélkét... Ez a bizarr-pazar ötlet Jókainál fordul elő. Realitását vagy abszurditását sem tagadni, sem alátámasztani nem szükséges konkrétumokkal, egyedi esetekkel. Egy bizonyosnak tűnik: ami Jókainál legfőbb csupán alkalmi ötlet, sziporka, fordulat, meseszövevényi lehetőség, — korunkban hamar metaforává magasodik: foglyok, fogságban tartott, cenzura alatt titkolózó, rejtező, de élni akaró kultúrák, irodalmak nemcsak sorok közt, de fogcsikorgatás közben vagy helyett a fogak közt is kommunikálni akartak és tudtak. Az allegóriává tárgított képben aztán már megfigyelhető az árnyalatok eufóriájának és tragikumának olyan nem utolsó értelme, jellemző lüktetése is, hogy a legkéményebb zsarnokság, a legkíméletlenebb éberség közepette is a lehető legártatlanabb dolog: egy hitvesi csók, esetleg utolsó búcsúcsók lehet az azértis folytatott küzdelem legrendíthetlenebb, legeredményesebb formája, a továbbadott üzenet, jelszó, buzdítás, a láng legjobb, leghatékonyabb álcája. Azé, amiért már meghurcoltak, bezártak, elítéltek, esetleg halálra szántak valakit. Más olvasatban az írott szó, a gondolat titokzatosan szentséges útjának legsötétebb bugyira világít rá, a földalattiság ironikus bányamélyeire. Mert a patetikus tragikum és küzdő, gyilkos szarkazmus mindig ott vannak egymás szomszédságában, ahol az emberi lélek mélységeiről van szó. Olyan mélységekben, ahol a Nyomoruultság barrikádjairól Párizs avagy Varsó csatornáiban menekülnek tovább a túlélők. Hányszor ették meg a levelet, az írást, a kitépett könyvlapot, mielőtt az a vallatók, üldözők, inkvizítorok, házkutatók kezébe került volna! Mindezekre nem ünnepontás, hanem ünnepi tisztelgés célzatával gondol az ember, abban a csendes, büszke rezignációban, mellyel Vörösmartyt is idézheti, hogy "világokrongya — könyvtár a neved". A Pallas-Akadémia új könyvesboltot avat. Minden látszat szerint a "vidék" lép fel vele — új időknek új jeleként — az egyetemi városban. Kolozsváron ezentúl még egy központja, szórófeje lesz a magyar kultúrának, a magyar szónak, a magyar írásnak.

>>>>> folytatás az 5. oldalon

OLVASÓINK
FIGYELMÉBE!

A postai lapterjesztő nyilvántartásában a HELIKON katalógus-száma 3012
Folyóiratunkra a szerkesztőségben is elő lehet fizetni 10 és 14 óra között
Kolozsvári előfizetőinknek díjtalanul kézbesítjük a HELIKON-t

7

220 éve született, 160 éve halt meg BERZSENYI DÁNIEL

BERZSENYI - GONDOLATOK

"Rendeltetésünk nem magányos élet
S örök komolyság és elmélkedés,
Hanem barátság és társalkodás.
S nem a világi jókat megtagadni,
De józan ésszel vélek élni tudni,
A bölcsességnek titka és jele."

(Vitkovics Mihályhoz)

".....Nem sokaság, hanem
Lélek s szabad nép tesz csuda dolgokat."

(A magyarokhoz)

"A műveletlen föld csak gazt terem;
A lélek is csak úgy emelkedik
A józanság tisztább világához,
Ha a tudományok s ismértek
Táraból gazdag zsákmányt gyűjt magának."

(Kazinczy Ferenchez)

„... minden ország támasza, talpköve
A tiszta erkölcs..."

(A magyarokhoz)

„Ész, pénz ad mindent, de csak együtt
osztanak áldást."

(Anglia)

"Hogy a szelíden érző szép nemet
Letiltva minden főbb pályáról,
Guzsalyba, tőre kárhóztatni szokta
A férfítörvény, vajjon jól van-e?"

Oh, nagy s dicső cél van nekik feladva,
S rendeltetésük szebb mint a miénk!"

"Mit veszte a föld durva gyermeke,
Hogy a Teremtő legbecsesb alakját,
Kinek kezébe szfvünk adva van,
Játéka, kénye rabjává alázta!"

(Dukai Takách Judithoz)

"Mit ér a szép virág gyümölcs nélkül?
Mit ér a bölcsesség bezárt ajakban?"

"Az erkölcs minden polgártestnek lelke,
E talpon áll létünk, alkotmányunk,
Ezen függ mind egyes, mind köz szerencsénk."

(Kazinczy Ferenchez)

"Tündér szerencsénk kénye hány, vet,
Játszva emel s mosolyogva ver le."

(A magyarokhoz)

"Nem tenger, nem egyén helyhezett alkotá
A nagy népeket és nagy birodalmakat:
Minden nép, ha javát ismeri, nagy, szabad

S boldog minden időn s helyen."

(Gróf Teleki Lászlóhoz)

"Épít, ront az idő lelke, ezer csudát
Szül, s ismét repülő szárnyaival ragad:
A ti érdemeket s műveket élni fog,
Amíg egy magyar él a Duna partjain."

(Barátaimhoz)

"Hol van tehát a józan értelem,
Hol a tudósok annyi izzadása?
Remélhetünk-e vajjon jobb világot?
Gyaníthatunk-e olyt, mikor
Az ész világa minden népeket
Megjőzantít és öszveegyesít,

S kirtt közülünk minden bűnt s gonoszt?
Reménylek. Amit század nem tehet,
Az ezredek majd megteendik azt."

(A Pesti Magyar Társasághoz)

"Ki kértli, s kérdi, hogy csak a dicső ész
Emel ki minket a barmok sorából?"

"Az ész az Isten, mely minket vezet..."

(A Pesti Magyar Társasághoz)

"Az ész minden! s ebből foly minden jó,
Nincs e nélkül virtus, sem semmi boldogság."

(Kazinczy Ferenchez)

"Minden nagy és szép, melyet az ó világ
És a jelenkor művei közt csuddlsz:
Bajnok, dicsőség, fényes ország,
A tudomány gyönyörű gyümölcse."

(Herceg Eszterházy Miklóshoz)

"Merj! a merészség a fene fátumok
Mozdíthatatlan zárait áltúti,
S a mennybe gyémánt fegyverével
Fényes utat tusakodva tör s nyit."

(Az ulmai ütközet)

"Itt a tanult kéz nagy remekjei,
Ott a dicső ész alkotásai..."

(Vitkovics Mihályhoz)

"Romlásnak indult hajdan erős magyar!"

Mi a magyar most? — Rút sybarita váz."

(A magyarokhoz)

"Csak sást nemzenek a sasok,
S nem szül gyáva nyulat Nubia párduca."

(A felkölt nemességhez)

"A gaz lenyesve még bujább lesz;
Irtani kell gyökerestül a bűnt."

(Szilágyi 1458-ban)

Borsányi D. és Kiss János

1994. Mester Béla

"..... - egymást
Váltja örök romolás s teremtés."
(Amathus)

"Nem te valál a győző, hanem a kor
lelke: szabadság,
Melynek zászlóit horóta dicső seregéd."
(Napoleonhoz)

"Nézd a tánc nemeit, mint festik játszi ecsettel
A népek lelkét s nemzetek izleteit."

"Ember az, aki magyar tánchoz jól terme,
örüljön!
Férfierő s lelkes szikra feszíti erét."
(A táncok)

"Partra szállottam. Levonom vitorlám.
A szelek mérgét nemesen kiálltam."
(Osztályrészem)

"...Az ember ahány, annyiféle
S változhatatlan főbb vonásiban.
Ki gondja mindazt egy kaptafára vonni?
Bárányt, oroszánt egy rekeszbe zárni;
S ki gondja minden agynak tetszeni?
Elég, ha célom s szívem tisztaságát
A józanabb rész érti és becsüli;
A részekre nem figyelmezek..."
(Döbrentei Gáborhoz)

"A nagy csak a jók tiszteletére vágy,
Melyet nem a fény bábja szerez;..."
.....
"A nagyra teremtett áldozatokban él."
(Gróf Festetics Lászlóhoz)

".... az igaz virtus feláldozza magát,
S nem kéri senkitől érdeme jutalmát."
(Kishez)

"A derék nem fél az idők mohától."
(Felsőbüki Nagy Pálhoz)

"Szeretet, barátság, mint minden,
múlandó
De emlékezete, öröme állandó
(Emlékkönyvbe)

"Mélyen illetődve búcsúzom tőletek..."

.....
Hfo szívoink csendesebb intését nem halljuk,
Az előttünk nyíló rózsát letapodjuk,
Messzebb járnak szemeink.
Bámulva kergetjük álmanak tarka képét,
Örökre elvesztjük gyakran éltünk szépét,
S későn hullnak könnyeink."

(Búcsúzás Kemenesaljától)

"Oh, a szárnyas idő hirtelen elrepül,
S minden mőve tűnő szárnya körül lebeg"
Minden csak jelenés, minden az ég alatt
Mint a kis nefelejt, enyész."

(A közelítő tél)

"Elröpültél már szeretett ifjúság!
Eljön a sok baj, és jó a sok aggság.
A vidám orcát halovány hidegség
Váltja fel gyorsan, s követ a betegség."

(Az ifjúsághoz)

"Úgy éltem, hogy életemet
Visszaélni ne bálnám..."

(Életfilozófia)

"S ne kérj az égtől többet, mint adott.
Van anyyi, mennyi kell, s ha ez kevés,
Kevés lesz a föld minden kincse is.
A vízikórság szomját el nem oltja

Al. Károlyi

1994. Mester Béla

Minden Dunának s tengernek árja;
S az ép gyomornak egy pohár elég.
Ha van mit ennünk, innunk és szeretnünk,
Ha józan elménk, s testünk nem beteg,
Kfoánhatunk-e s lehetünk-e több jót,
S adhatnak-e mást a királyi kincsek? —
(Vitkovics Mihályhoz)

"Használd a napokat, s ami jelen nagyon,
Forró szívoval öleld..."

.....
"Légy víg, légy te okos, mig lehet, élj s örülj."
(Horác)

"A szent poézis néma hattyú
S hallgat örökre hideg vizekben."
(A poesis hajdan és most)

A. Károlyi

1994. Mester Béla

Válogatta és összeállította: Neisz Péterné (Adánd)
Rajzolta Mester Béla (Kaposvár)

PARANCS JÁNOS VERSEI

Tompa sajjás

álmomban, megbabonázva,
alig hallom, alig értem
az égből hangzó szózatot,
pedig talán az életem megoldását
rejtik a gyöngyként pergő,
opálosan fölfénylő tojások,
a gyorsan aláhulló szavak,
és nem tudok közelebb lépni,
nem tudom befogni őket,
csak töredékes foszlányok,
amik eszméletem rácsán
valahogy mégis fönnakadnak,
ám töredék-mivoltukban is
serkentenek és buzdítanak
valami nemes cselekedetre,
csak én nem tudom, mire,
már régesrégem elfeledtem:
mi a rossz, mi a jó

Csuklógyakorlat

ijesztő
ötvennyolc éve már
hogy fától fáig
és semmi se biztos
nem segít itt
se az ösztön
se a fürge ész
az irány is tisztázatlan
csak az éhség
csak a szomjúság
a lépéskényszer
az irgalmatlan idő
a lakatlan ég
az éj csillagtalan
a fürkésző tekintet
kifelé és befelé
hiába lankadatlan
sehöl semmi jel
válasz formálódik mégis
a magányos tudat
hiú önutálata
egyre hevesebb már
egyre látványosabb

A változsról

ami egyszínű volt
ma tarka-barka
folyamatosan változó
lényegi egyformaság
ahogyan megnyilvánul
népben és nemzetben
vagy a kajánul odavetett
alanyban és állítmányban
ugyanaz a rámenősség
fehér izzású furor
itt is ott is árulkodó jelek
amiket letagadni sem lehet
és nem lehet kiegészíteni sem
megmaradnak és tanúskodnak
arról ami megtörténik
velünk veled és velem
ellenük hiába hadonászunk
kicövekelik örökre a történet
vázát: az egyszeri szerkezetet

Ilyen

a fehér lobogás
a láng hajladozó
sárga ajánlközása
a nyúlánk csalétek
az elveszejtő csalmatok
akiért bojladozva
akiért fulladozva is
útra kelnek ismét
egyetlen mosolyáért
de számomra nincs már
s többé soha nem lesz
csak hiánya lüktet
emléke sajog a szíven
tovább és hiába

Ezredvégi Orpheus

Azt mondják, varázslatos volt a hangja,
de magától ő már nem szólal meg,
hiába is várod, alighogy létezik,
ahová eljutott, ahol most tanyázik:
az a köztes tartomány, az opálos közege,
az imbolygó és kiismerhetetlen áradás,
ahonnan nehezen lesz visszacsalogatható,
ha egyáltalán visszatér még ide, közénk,
minden tapintatodra, türelmedre szükséged lesz,
minden ügyességedre, hogy megszólaltasd újra,
hogy szabadon szárnyaljon itt is a hangja,
hogy ujjongva szóljon végre ismét a dal

Mint a friss levegő

látszólag ártalmatlanul,
lassan szivórog a hatalom édes mérge,
mintha nem is volna, valahogy úgy,
pedig életveszélyesebb, mint a lepra,
az alkohalnál, a drognál veszedelmesebb,
mintha uralkodhatnál mások felett,
ilyen mámorító érzéssel csalogat,
mégiscsak túljárhatsz a többiek eszén,
legyűrheted végre ostoba álmodozásuk,
és ez nagy csábítás, alig elviselhető
kísértés, hiszen csak egyszer élünk,
s ez is csak látszat inkább vagy képzelődés,
valami értelmes cél felé kellene terelni
a többieket, hogy rend legyen végre,
amit nem ismerhet fel akárki szolgálélek,
nem lehetsz hát egy senki, ha fölkinálkozott
ez a páratlan lehetőség, váratlanul csak neked,
ilyesféle cselekkel törbe ejthető, sajnos,
az emberek több mint kilencven százaléka,
s valójában ez a hatalom édes mérge

A megérkezés órájában

Őt köszöntse versem,
aki tapasztalatokban gazdagodva,
fél év után visszatér ma ide,
a barbár, hazai viszonyok közé,
az indulatokról és családi bajokról
terhes hétköznapi létezésbe,
ahol szárnyalás helyett
csak a porban forgolódunk,
erre-arra csúszunk-mászunk
a labirintus útvesztőiben,
kiszabadulást már nem is remélve,
mert ebből, úgy tetszik, nincs kiút,
számunkra legalábbis nincsen,
ő még kiszabadulhat, azt remélem,
ha lesz rá elég ereje, hite és bátorsága,
hát legyen! ez a legforróbb kívánságom,
hiszen oly fiatal még, legyen övé az öröm,
amire mi már végképp méltatlanok vagyunk

Történések

ami megtörténhet
az előbb-utóbb megtörténik
aztán álcázza magát
mint a seb levet ereszt
ami körbefonja befödi
nyomát is eltünteti
ha büntetlenül megleheteti

Szemüveg és könyvespolc

>>>>> folytatás az 1. oldalról

Olyan, mint az öntözőkanna százfélé
szóró tölcseré. Tusrózsza, bazsarózsza,
pünkösdi rózsza. Futórózsza és futótűz.
Nincs nagyobb ellensége a való világ-
nak, a papírnak, mint a tűz. A képle-
tes, a költői, átvitt értelmű világban
pedig a papír maga is a láng hordozó-
ja, melyre azt lehet írni, nyomtatni,
hogy "a néppel tűzön, vízen át"; — és
rekvietem lehet rábíznai az alexandriai
könyvtár égéséért vagy dithirambust
az újabb és újabb poétáknak az újabb
meg újabb kiadóknál megjelenő köny-
veiről. Hozsannát az elvált és eljövő
jobbna, és tiltakozást a soha meg
nem szűnő gonoszság ellen. Ármány-
ról lehet írni a könyvbe és szerelmemről.
Minden új könyv egy könyvespolc

olyan dísz, gyönyörűsége lesz, mint
a görög márvány maradandóságának
varázslata. Első állomása a nyomda
még festék- és enyvzagú polca, má-
sodik a könyvesbolti, harmadik, de
még mindig nem a legutolsó, az olva-
sósé, aki megveszi, hazaviszi, forgatja.
Habent sua fata libelli... amihez ennek
a könnyen elég, könnyen elázó, sár-
bataposható és szétszaggatható pap-
pír-frígyládának, a könyvnek csak
szerencsés, hosszú életet lehet kíván-
ni. Karácsonyas születéstől, húsvétos
megkínzásokon és feltámadásokon
át pünkösdi mennybemenetelekig,
megdicsőülésekig. A mindenkor ol-
vasó szeretetéig. Mert könyv nélkül
most már nincsen, nem lesz világ,
ahogy az írás előtt nem volt történe-
lem. A könyv szövetsége az idővel

mindaddig zavartalan lesz, amíg em-
ber él a földön, avagy ha nem, azt már
nem embernek fogják nevezni, aki
emlékezetének legfőbb támaszát, pá-
lyafutásának legnagyobb, önálló, a
természetben se fényesen újat jelentő
formáját, se lényegét illetően példára
nem ültő találmányát megtagadja, ül-
dözi, elveti, pusztítja, csak mert tartal-
ma avagy nyelve éppen nem tetszik
neki. A könyv éppen úgy gyűl, felgyűl
körüöttünk, felsorakozik mögöttünk,
mint a Himaláják, mint a Kínai Falak
és Bethlen bástyák; nem is olyan átvitt
értelemben a könyv is csiszolt kő vagy
csiszolatlan kő, szikla avagy téglá.
Csak legyenek téglavetőink mindig.
Ugyancsak Jókaiából vehető az elbo-
csátó passzus derűje is: "A perugiai
esküdtszék elnöke otthon felejtette a
szemüvegét, hozatnak neki mást, ki-
sűl, hogy nem tud olvasni"... Nincs

veszve semmi, amíg a Földön kihalt
népek és holt nyelvek után is kétésfé-
lezer nyelvet beszélnek, szemüveggel
vagy szemüveg nélkül. Számunkra
most éppen nem kötelező, hogy mese-
beli foglyok vagy nemrég szabadult
lágerlakók módjára köszöntsük egy-
mást szájról szájra csempészett szó-
veggel, közelhajlás ürügyével
suttogott üzenetek közepette. Örül-
jünk ennek a pillanatnak, mikor lehet,
csak szemlesütve félrefordultak, le-
het, csak újabb lendülettel kalapácsért
hajolnak, akik sokáig "bebádogoztak
minden ablakot". Becsüljük meg a
könyv pillanataként is az idő reánkha-
gyományozott testét, mely értünk és
általunk annyiszor megtörtetett, ke-
reszthalált halt, gázkamrát szenved-
tett, de értünk és általunk fog mindig
felszállni elérhető mennyországába, a
könyvespolcra.

SZŐCS ISTVÁN SZÁMOK NYÚGÉBEN III.

Számok érzelmi színezete?

Négy

A négy — kétszer kettő! A kettősség, a két-ség, az ellentmondásosság önmagával való szorzata. Ennélfogva maga a világ is, a maga ellentmondásos teljességében négyes szerkezetű.

Négy világtáj van és négy évszakot tart számon a világ, a Paradicsomból négy folyó ered, a négy világiránynak megfelelően, akárcsak az indiai mítoszokban Sumeru hegyéről. A Védák szent könyveinek a száma négy, mint az evangéliumoknak. A varázsvörre négy csomót kötöttek, s a világnak a régiek képzeletében négy tartóoszlopa volt, mint a legtöbb épületnek. A csárda ("csárdák" volt eredetileg) egy iráni szóból jön, ami "négyet", vagyis egy fészter fedelét tartó négy rudat, karót jelent; a *pitvar* szó valószínűleg kelta eredetű, ami (*petvar, petar*) e nyelven ugyancsak *négyet* jelent; szobáinknak is általában négy fala, négy sarka van. Brahmának négy arca volt és négy megtestesülése, mint ahogy a növénynek is négy "fázisa" van: gyökere, szára, lombja, gyümölcse; és az életkoroknak is száma négy: gyerekkor, ifjúság, érettkor, öregség.

Az apokaliptikus lovasok száma négy; és az amerikai óindian mítoszokban is nagyon nagy szerepe van a négy-szakaszosságnak. A maja hagyomány szerint 4 ég és négy teremtés volt. Amint Dr. Bibó István írja, "Északamerikában a 4-es az ethnos főszáma. Pl. a varázsló 4-szer születik újjá, 4 naposak a törzsi ünnepek, áldozatot négyet mutatnak be, a szertartást négy pár táncolja", stb. stb. Ezzel kapcsolatban szinte síklamlós érdekességnek tűnik, hogy egyes őstörténet-kutatók megpróbálták kapcsolatokat kimutatni az óegyiptomi és a prekolumbán indiai kultúrák között, pl. a piramis-motívum közös előfordulása kapcsán. Ezek az elképzelések többnyire nem találtak méltánylásra, ám annál feltűnőbb, hogy az egyiptomi mítoszok fejlődésének régebbi szakaszaiban a négyes számnak mekkora szerepe volt. Nemcsak négy világtájt, de négyféle szelet, 4 emberfajtát, illetve 4. Egyiptomot környező barbár néptörzset különböztettek meg, gyakran emlékeznék meg a holtak négy istenéről; 4 úton kell járnia a halottnak, négyszer kell egy bizonyos mondást recitálni, négyszer kell a templomot körbejárni, négyszer a dicsőítő szöveget elmondani, stb. Nyilván a négyes kultuszából következik Egyiptomban a *nyolcas* nagy fontossága (pl. az istenségek száma) és a 16-os gyakori rituális jelentősége is. Később a 4-et mint kultikus számot egyre inkább kiszorítja náluk is a hetes, lehetséges, hogy ez a lakosság faji-antropológiai átalakulásával kapcsolatos?

Sokmindenben felismerhették a mi filozófáló őseink is a négyességet: a magassabrendű, élőlények végtagsainak a számában csakúgy, mint a kereszt négy szárában, esetleg olyasmiben is, hogy a gyümölcsfák négyéves korukban fordulnak termőre... A négyes szám sajátos konstruktív, illetve architektonikus színezetében nyilván szerepe volt a négy ujjnak, mivel a hüvelyket különálló valaminek tekintették; a *tenyér*, mint mértékegység négy ujjal számolt, az egyiptomi és görög rőf 6x4, azaz 24 ujj volt. A római láb négy tenyér (palma), azaz 4x4 ujj digiti.

A négyes alakzatok, maga a négyszög a világ jól megszerkesztettségének és a szilárd-

ságnak és a biztonságnak a száma, illetve alakzata. Ezért vált például a latin kultúrájú, vagy abból kifejlődött népeknél jellegzetes harci alakzattá. Példák (Menningernél): a latin *exquadrate*-ből származik az olasz *squadre*, vagyis "harcnégyesség", ebből lesz a *scadronne*, majd a francia *escadron*, végül a német *Schwadron*, amit az osztrák katonáskodás korszakában magyarul is használtak. Az olasz *quadrigla* ugyancsak egy négyszögű katonai alakzat, ebből viszont a franciáknál egy táncnem lett, a *quadrille*, vagyis "francia négyes". A *kaszárnya* szó eredetileg négy katonára méretezett őrszobát jelentett, vagyis *quartena*-t.

Mindezekben az esetekben természetesen a négyszögű alakzatokat az ésszerűség és nem valamely más képzet diktálta. Mint ahogy épületet és tetőt tervezni is négyszögű alaprajzra a legkönnyebb... és mégis: a négyszög alakú ház sokszor és sokfelé erős világnézeti-vallási elhatárolódást jelentett a kör alakú házzal vagy sátorral szemben, amilyeneket a "pogányok" építettek maguknak, szemben a keresztényekkel.

Már a hármasnál is feltűnik, hogy *három* és "harmadik" között lényeges különbség van: három a királyfi, de csak a harmadik a méltó. A négyes csoportozatoknál a negyedik tagnak gyakran van gyászos színezete. A negyedik égtájon sohasem kel föl a nap, a negyedik évszakban meghal a növényzet, a Hold a negyedik fázisában nem látható, vagyis vak, a negyedik főangyal — maga az ördög! Lásd Lucifer: a *tagadás szelleme*.

Ezért nem is meglepő, hogy egyes nyelvekben a *négyes* számnév, a tagadás, a negatio szó-

tövél kezdődik; (magyar *ne-*, egy ómexikói nyelv: *nai*; koreai *ned*; *négy* és *nem*.)

A négy ugyanúgy tagadása a háromnak, mint ahogy a kettő az egynek. A quart a terchez képest disszonáns, ha nem is annyira, mint a szekund. Nem szándékom sem itt, sem máshol a számmisztikai megközelítésekben belekeveredni, aminek különben manapság világszerte oly nagy a divatja, ám ez helyül-közvetlenül kikerülhetetlen e témánál. Nem ismertetem a Négy Elem és a Négy Tulajdonság és a Nagy Négyes Komplexió motívumaihoz kapcsolódó újokkultista gondolatmeneteket, a magyar olvasó jobban-szebben megtalálhatja ezeket Hamvas Bélánál.

Elébe vágva a későbbieknek: a *negyven*, a tízszer négy csak felfokozása a *négy* jelentéseinek. A pusztában bújdosás az őszövetség szerint negyven évig tartott; Jézus és más próféták negyven napon át böjtöltek a pusztában; az Özönvíz előtt negyven napig zuhogott az eső; a vesztégár is negyvennapos. (*Karantén* — franciául *quarantaine*: negyven); Buddha negyvenéves korában kezd prédikálni; nem egy valóságban haláleset után a negyvenedik napon tartják a gyászszertartást; egyes altáji népeknél

az özvegy házastársa halála után negyven nappal mondja, hogy "elhagylak"; egyáltalán, a negyvenes az áldozat száma. Kelet-turkesztániak a gyerekeknek a negyvenedik napon adnak nevet. Az oszmán törököknél, ha egy meddő asszony gyereket szeretett volna, negyven napon keresztül szent Merkesz effendi sírjánál kellett rózsát szednie.

A *negyven* (mint alapja is, a *négy*) tehát a rend és a világrend száma, amelyben együtt van a jó a rosszal. A négyesben benne van a harmónia és a harmónia tagadása. Am azt írja Hamvas: "a négy elem egysége helyreállítható a Középbén". A Négy közepe azonban az Öt. Az öt természetesen mint az Egy transzmutált alakja. "A négyzet közepébe" írt pont a legszilárdabb egyensúly jelképe. Az ötöl valami új kezdődik: most a hüvelykujj van a sor, amely a négy másik új közepébe furakodva — fityiszt mutat. Akár — amulett alakjában is. Lásd még: *transzközép*.

Öt

Az ötös olyan szám, amelyhez sok régi kultúrában fűződik sajátos jelentés-tartalom és érzelmi színezet, azonban a néphagyományok úgynevezett paraszti rétegénél feltűnően ritka. (Itt is valami hiba mutatkozik a *gesunkenes Kulturgut* — alászállott, azaz "lesüllyedt kultúrjavak" — teóriája körül.)

Szent szám az indogermán népeknél; a közép, a harmónia, az egyensúly száma, a Négy Elem — föld, víz, levegő, tűz — integrálódása, vagyis kvintesszenciája; (bár elemek helyett inkább halmazállapotokról volt itt szó: szilárd, folyékony, légnemű, plazma) — A quinta essentia, a dolgok lényegi kivonata. A világ teljességét jelenti az öt a kínaiaknál és a japánoknál is (négy irány és a közép); a mayáknál a nyitott kéz a kukoricaisten száma, illetve jele; Peruban a halottkultuszban volt jelentése.

A kínaiak öt alaperőt ismertek; náluk az öt elem tűz, víz, föld, lég és az éter.

Indiában az egészség, a jólét száma, *kövér szám*, mert a *pancsa* szót hasonlóan hangzó, "súlyos", illetve "kiterjedt" szavakkal társították.

A pitagoreuszoknál nász-szám, az égi princípiumok szent nászána (nem a NASA-ról, hanem a hierogámiáról van szó) a kifejezője. A kilenc közepe, a tíz fele. S ha már *pancsot* említettünk, a *punch* nevű ital (indiai *pancsa*) öt összetevőből kevertetik: arak, cukor, citrom, fűszer, víz; (manapság, mint lesüllyedt kultúrjavban, bármelyik alaktész rummal helyettesíthető!). Az indogermán nyelvekben az első négy számnév (többnyire azonban hol csak az első kettőt, vagy hármat) melléknévként ragozzák, az öttől fölfele ez a jelenség végleg eltűnik.

A számsorok kialakulása során a kettes számrendszer után az ötös terjedt el: ennek objektív magyarázata a kéz; mint dr. Bibó István írja, ez a számrendszer már nem annyira az ujjakkal, mint inkább a kézzel és lábbal, mint "kötegszámmal" operál. Egyes nyelvekben a *kéz* és az *öt* fogalma ugyanazon szóval fejeztetik ki. A tíz igen sokszor: "két kéz". (Lehet, hogy "kéz" a magyarban is!), vagy pedig "fél ember". A 15 az *egy láb*, vagyis "a kezek és az egyik láb"; míg a *húsz* sok népnél az *egész ember*. A számok 6-tól 9-ig, 11-től 14-ig, 16-tól 19-ig mindig az alapot képező taghoz igazodnak. Így egyes indián népeknél a 11 annyi mint = lábon egy, 12 — lábon kettő; az Orinoco melléki tamanokok 4-ig sajátos szavakkal számlálnak, de az 5 = egy egész kéz"; a *hat* nyelvi kifejezése viszont = "egy a másik kézen", 11 = "egy a lábon", 15 = "egy egész láb" (azaz magyarul félláb), 16 = "egy a másik lábon", 20 = "egy egész indián", és 21 = egy a lábán a másik indiánnak"; 40, az "két indián" stb. Afrikában a zuluk, ha az ujjukon számlálnak, a balkéz kisujján kezdik; ha az öthöz érnek, azt mondják, "a kéz készen van", a hat viszont:

>>>>>>>>>>

"vedd a hüvelyket". A berbereknél 50 = 4 kéz, 4 láb és megint 2 kéz. Vagyis húsz meg húsz meg tíz. (Itt kissé bőven merítettünk dr. Bibóból, de alább majd hasznát vesszük.)

A számok jelképértéke bizonyos kapcsolódások folytán olykor átruházódik egymásra, ami ellentmondásosnak tűnik. Mint ahogy a négy a negációnak a száma, de az öt felé való tendálásában már a világ szilárdságának, rendjének is a száma. (Lásd a négyzet középpontját, mint "az ötödik adatot", a harmónia megújulásának jelképét.)

Ugyanilyen átjátszásos viszony áll fenn az 5 és a 6 között is. Manapság a hatos, a sex, a nemiség száma. Viszont feltűnik, hogy a régi jelképrendszerekben az ötös volt az erotika száma. Pythagorasék szent násza említettet. Afrikában viszont kifejezetten a nemi szerelemé; a Kabala, a középkori zsidó számmissztika rendszerében "Vénusz-szám" mert állítólag már Istár száma is ez volt, ami könnyen hihető, mivel Istár csillaga, a Vénusz bolygó, az Est-csillag az égbolton, bizonyos több éves ciklusok során, ötszögeket ír le.

A jelentéskeveredéshez hozzájárult, hogy a péntek, vagyis "dies Veneris", Vénus, azaz a szerelem, azaz a szeretkezés napja, a magyaros típusú naptárakban — amelyek hétfővel kezdődnek — az ötödik, a latin-oszidós szerkezetű naptárakban a hatodik (sex) nap.

Az ötös erotikus vonatkozásainak nemcsak spekulatív vagy csillagászati okai vannak, nemcsak az, hogy mint a harmónia száma, jelentheti a szerelmet is. Öt érzékünk van! Már csak azért is lehet "érzéki" szám.

Döntő az a megfigyelés lehetett, hogy — a gyümölcsstermő fák virágai általában ötszirmúak. A hellenista korszakban sok ötsarkú Vénusz-szentélyt építettek. A rómaiak az esküvőn öt fáklyát vittek, az óind erotikus művészetben is szerepe volt a "kövér számnak", a kínai (rég) erotikus irodalomban vitatott, hogy egy férfi egyidejűleg öt vagy hat nőnek képes érzéki gyönyöröket nyújtani.

A kereszténységben az ötös erotikai vonatkozásai megjamborodtak; nem Vénusz, hanem Agapé napja immár, és az "öt szent szűz" emléke társul a számjegyhez. A kelet-európai paraszt népeknél viszont az ötösnek elenyésző a kultikus vagy babonás előfordulása, legfennebb csak az volna idesorolható, ami a péntekhez fűződik, a pendelyes-pentős naphoz.

Az ötsarkú varázsjegy, illetve ötágú csillag, a Pentagramma védelmet nyújt az ördög ellen. A kis kézamuletteket a keleti világban ma is szemmel verés ellen láncon nyakban viselik, az öt jelképe gyanánt fogják fel. Hogy az ötágú csillag mitől véd meg, abban ezen a helyen nem fogunk elmerülni. Csak Hamvas Bélát idézzük: a pentagrammot kétféleképpen ábrázolják: csúcsával fölfelé és csúcsával lefelé. "A felfelé csúcsosodó pentagramm pneumatikus jelkép, a lángoló tűz jelképe, az emberiség egysége a szellem jegyében. A lefelé álló csúcsú a felfordult, a romboló és emésztő tűz jelképe, a forradalom, az osztályharca, a polgárháború, az elégedetlenség, a lázongás. Ahogy ide tartozik az utópista, ide tartozik a forradalmár, az agitátor, a lázadó. Mindnyájan az Öt, de az improduktív és destruktív Öt jegyében állnak. Ugyanitt áll a zsarnok, egész személyzetével, a porkolábbal, a hóhérral, a politikai és egyéb rendőrrel, a denuncianssal és az árulóval és a terroristával. A csúcsával lefelé álló ötszög az erőszak, a szolgaság, a kizsákmányolás jegye." ... Az az érzésünk, nekünk e jegyet gyakran nem a megfelelő beállításban mutogatták, azért kellett fejre állanunk, ha helyesen akartunk látni!

Hamvas Béla: Tabula Smaragdina; Patmosz. Életünk kiadás. 1994

SIGMOND ISTVÁN MOLEKULÁK

Szememre vetették, hogy a gyászos gondolat, mint feketén sötétlő, örökzöld téma, bachosítja a szellemi közttereket, a gödrökben fuldokló főterekekről nem is szólva, merthogy a négy fogatúak keservesen nyögdecselnek ugyan a deszkakoporsókba emelt robotok, tenyészállatok (minek nevezzem önmagunkat?) súlya alatt, de az útszéleken ácsingózók kurjantását is meg kell hallani, ahogy a szobrokra ragadt ólatin ökörnyal sem biztos, hogy a folytonosság bizonyítéka, de az biztos, hogy ökörnyal. Ezekből a premisszákból világosan következik, hogy az aprópénzre váltott, de lobogókkal és girlandokkal körülbástyázott tolerancia egyáltalán nem jellemző az intézményesített farkcsóválásra berendezkedett házörző kutyákra. Akit nem érdemesítettek jeles osztályzatra logikából, képtelen hozzászólni az okfejtéshez, viszont ellenállhatatlan vágyat érez, hogy a szerzőt négybe vágja, majd kérdéseivel szeletekre trancsrozza. Csakhogy a szerzőt meglepetések már alig érhetik, többször bemártották a gyeheña tűzébe (te is ott voltál, kedvesem, aki olvasod ezeket a sorokat, és a kéjéret nem hejhujáztatott egyikünket sem), ám a lángokból kiszüremlő nyögések és jajongások hangfoszlányait lekottázták a mennyei bodigárdok s az égi bordélyokban sündörgő diakonisszák ezrei (a szinkópás segélykiáltásból Istent dicsőítő hozsannát komponáltak az egek talpát nyaldosó csinovnyikok). A korparancs viszont a szerzőre is vonatkozik, így kénytelen-kelletlen találkát ad az önmagukért lelkesedő, bájban és mosolyban élvezkedő hóhérokna Kr.u. 12 órára. Helyszín: a krematórium bejárata, ahol Courths-Mahler az őrzőangyalok kötelező oivasmánya, és a maszkban tetszelgő ortodox imák dallamára himnuszt csicsergnek az oszlásnak induló, elleprásodott honatyák. És ez nem blabla, hölgyeim és uraim, testvéreim, híveim (hol vagytok, ti, égi játszótársak, jertek, játsszunk piccsi-pacsi és vak varjúcskát az ateistákból átvettlett, keresztet csókolgató sírásókkal), ez csak politika. És nem is akármilyen. Az "akármilyen" politika ismérvei között ugyanis vezető helyet foglal el az a tevékenység, amely a hatalom megszerzésére és megtartására vonatkozik. (Jaj, ez a kétszersült-nyelvezet, csikorog a fogak között, mint disznószájban a megtépett zászló, vagy a kiszikkadt termőföld gö-

röngy-tenyerére zúduló, mihaszna fohászok.) Itt gyeheña tűzéről esett szó, és toleranciáról, gyászos gondolatról és logikáról, farkcsóválásról és krematóriumról, bodigárdokról és sírásókról, és fohászokról és korparancsról és robotokról, egy szóval majdnem mindenről, azazhogy majdnem a Fentvalóról. És a hatalomról, az égiről, mely bilincsbe szorítja a könnyet és a mosolyt, a taglejtést és a lélegzetet, a gondolatot, az eszmét és a szellemet, és csinos kis kolhozokba tömöríti a lelkeket, hogy a szenteltvízzel locsolt alázat jegyében a megaláztatásban érezd a fenséget s a Szolgálatban a Legfőbb Értelmet, közben letepernek és eltemetnek, és néha felemelnek, hogy újra leteperhessenek, merthogy ez a dolguk: móresre tanítani mindig és mindenkoron. Oly acélos ez a logika, hogy ágyúkat lehetne önteni belőle. (A harang átvette az óraketyegés szerepkörét, a félrevert harangok értelmüket vesztették, merthogy állandóan konganak az ököl nagyságban kuporgó agyokban.) S azok az ágyúk megpróbálják utolérni az elbitangolt lelkeket, melyeket bitangként tartanak számon (nem tudnak magyarul?), persze az is lehet, hogy mindenki bitang, galád és alávaló, aki önszántából nem hajtott fejet, nem feltétlenül Mekka felé, elegendő, ha a mélységekbe sulykolod a tekintetet, hogy a hernyók s a giliszták otthonosan berendezett labirintusát magasztosabbnak érezd, mint az emberi hétköznapokhoz való hisztérikus ragaszkodást, amelyet eltanácsolnak az égiek. Nem kell kötődni senkihez és semmihez. Így az istenek. Látogatásunknak a földön egyetlen és kizárólagos célja van: felkészülni az Istennel való újraegyesülésre. Szeresd apádat, anyádat és a gyermeked, de csak módjával, könnyedén, mint egy pillangó, mely ugyanúgy leszáll a cukorra és a szennyre, mint a dögre és az élőre, égnek látja a földet, és felhőnek véli a homokba göngyölt szemetet. Ahogy a vakondtúrást Tejütként tisztelik az ámuldozó férgek, számodra is csak egy út maradt, testvérem és hittársam a hitelenségben, s az az út nem a csillagkövekkel szegélyezett ösvényeken vezet az örökkévalóság csendes folydogáló, boldogságos vizei felé, ahol az önimádó istenek a hitben kéjelegnek, mint aktus előtt a naiv szüzek, vagy a feszületet ölelgető, eszelős némberek, az az út egy rövid lépés csupán, a bölcsőből indul, s noha a képzelet útvesztőin felfele tartasz álmaidban, a göröngyök magukhoz rántanak, megemésztenek és rád eresztik a kiéhezett nyüveket. A lélek - ha van egyáltalán - ott

ácsorog a sírhantod mellett, s azon töpreng az árva, hogy felküldje-e a nyüveket maga helyett (hátha nem veszik észre odafent), ő maga pedig felcsimpaszkodna virágfüzérnek, vagy mocsoknak egy ólatin szobor nyakára, hogy részese legyen az Utolsó Pernek. Oly közel járunk a Véghez, mint a prostituált szellem az imádkozó görényhez. Mint a hit a hitelenséghez. A saját hitem a saját hitelenséghez.

SERÉNY MÚMIA 61

ha majd minden rabszolga nép
járomat megunva olajra lép

szerkeszti:
Fekete Vince '96

BALÁZS IMRE JÓZSEF

Kócsagok tollát

messziről jöttem a nagy vízválasztón túlról
kócsagtollal fülemben serényen hetykén
paszomántos lajbim lehullhat a porba
hisz posztót pitykét én soha nem kíméltem
amerre járok a hattyúk hencegnek
utolsó daluk tán mindnél gyönyörűbb
szemük tűzben ég de sajnos nem a vágától
a klórozott víz az epénél keserűbb
messziről jöttem a nagy vízválasztón túlról
kócsagok tollát viselem fülemben
mégis megérkeztem végül valahová
könnyeket érzek olykor tenyeremben
idülten alva miegymás ő én
ki ő ki én ki lenne ki kérdi
jönni kell látni ennyi az egész

s a kócsagtoll néha megremegek fülemben

Egy színelőadás margójára

a túlélőkre való tekintettel
megkérjük a szíves közönséget
hogy a műsorfüzetben jelzett
kiskanálnyi mosóport
fogyassza egészséggel és
kommentárok nélkül

a nagymama nem szereti a kommentárokat

Ha írhatnék mégis

ha szemekbe kövülten írhatnék mégis
rólad írnék hold-hajú lány
de a tükörkép nem moccan
s a töltőtoll kiszáradt
a betűk is elhagytak a hangok után

Az út nem ért véget

hommage à Szergej Jeszenyin
Beléndek nő a sápadt dombokon.
A pázsit oly fáradt, oly védtelen.
Terhével a vándor hallgat konokon.
Választhat: soha vagy sohasem.

Körbeírható háromszög

- song from Flatland —
egy szöveget elloptak összedől
mielőtt lesz hováig merre
marad mi mindig volt ellen-őr
repsztoe feszítőe körbe

bánja tán lételet mi haszna
leltárba veszi az iktató
örökre betűkkel havazna
mi háromszög körbe írható

"A ligetben, néhány mandarinszelet előtt
ücsörgött a pincsi, bárgyún nézte,
ahogy a gyümölcs sistereg. Szemében
nagy csipa nőtt néhány perc alatt."
(Tu Cseng emlékkönyvéből)

A kutyák között
időzött el, szerette
szemükből lassan

törölgetni a
könnyeket, csigaházba
gyűjtötte aztán

a nedvet és úgy
locsolta szét a mandarin
elfonnyadt, szürke

magvain, ahogy
a fény szólít holtakat,
lassan, a habzó

szájakból csorgó
színtelen nyálcsomókban,
mintha nem lenne

mindegy már, mikor,
ki, kivel rángott apró
illemtáncokat

a sistergésben,
gyümölcsök döglött szárain
legutoljára.

BALOGH ROBERT

nem hivatalos

szélén lehet szegélyén
ahol sokat egyszer ha
ahol amikor soha
csak helybe lehetetlen

apró üreg bejárat
ahol az összes állat
ahol a bűz halált ad
a nyelem vagy utállak

repked heg felett árnyék
csupa csupa pokolra
akkor szállt úr bogara
mennyei hadsejt szennyek

közepén rend a rendben
valahol ahol nincs is
kapu mögött a tenger
valami minden nincsen

hogya azokon

a nem arcokon

de a párokon múlik el
ahogyan sokszor mintha nem
legtöbbször talán hős is volt
és hagyta volna csak legyen

nekem nekem mindig igen
oktalan valami hogy hogy
mert addig azért mozog
valami ameddig mozog

nekem nekem ilyen szeret
nagy dolog ha velem csoszog
ha ennyi minden érzetet
visz el innen az a dolog

velem velem csakogatok
végére múlt magam vagyok
mindig többször hagyta volna
mintse jobb lenne ha szólna

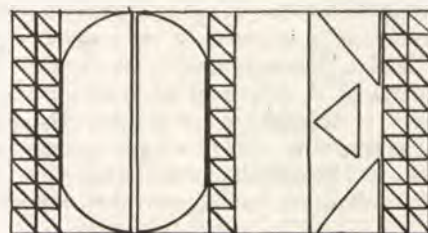
üreg köré fagyott

nyomásra sziszeg a jég alatt
ahogy ujjam alatt beszakad
siet siet a muszáj hová
csak minden mindegy ha távolabb

ne így már ha még egyszer se tovább
rágondol ahogy körbehalad
elképzeld hogy a könny odafagy
nincsen már más csak égen a nap

drót nélkül hív mint úr angyala
miért múlik egy tollpíhén ha
mintha ki kellene mondanom
fölöttem de valami úgy nagyon

illesztetem ha nyilvánvaló
világ dolog és mindenható
a végtelenből csak egy kihagy
megszűnk a nem is oly nagy

VASS TIBOR

Tu Cseng kóborlásai

részletek a Hazatérés című meseciklusból

"Ébredj. Dolgod van, sirályok ködlenek,
nekem hatujjú a némaság,
neked érintés nélküli." (Dzsi Szing)

Kenyérrel jössz és
borral. Húsod föld, csontod
por, nem vagy már a

végtelen. Álmod
néhány száz maradék szív-
verés. Eberen

alvók szárnyain
lobbanó gyertyaszál. Oly
szép és múlandó.

Hiába nézed
a holdsütést, hóbaglyok
lesik étkedet.

Csőrük a fényben
ring, nevetik, hogy szomjan
tátong az úr, és

nem értik, ahogy
eldől a láng és elfér
a kis tükörben

minden pillanat.
Kenyérrel és borral mész,
éh, szomj rámmarad.

GERGELY EDIT

Láz — Napló

(rendelésre; de a helyzetből adódóan amúgy is; egyébként nem jellemző)

jan. 15.

Ma bevettem az óriásfalloszt (Ványka szerint: "duplafaszt"). Könnyez a szemem, kitartóan lázangok és izületi fájdalmaim is több-mint-figyelemre-méltóak. Ványka hazatoloncolt a Stúdióból, pedig (előbb) interjúalanyként (ki)használhatott volna a Férfimagazinban, hogy miért is használok előszeretettel/kizárólagosan csak férfi-dezodórokat (s e téma körülpiszkálgatása némi-nemi szabad asszociációkkal is kecsegtetett). (Sak-kormi?) Este is ájtott. Valamirevaló-rokonhoz méltóan gyógyszereket majd csokoládét vásárolt és ágyszélreülvén fölolvasta kedvenc versemet (a Molyocskásat). Ígérte, hogy rendezi a telefon-ügyeim, nameg a Barátnőmhöz is beszél, magyarázandó a ma esti ott-nem-lételemet. (Holnapra sok vattát kérek. Ne feledjem a kölcsönvett 1986/júniusi *Látóhatárt* júliusra cserélni!) Ötnapos levél Vidától — nulla hírérték.

jan. 16.

Mára mellkasi és hát- (nameg a köhögésmeni rekeszizom) fájdalmaim a havonta visszatérő alhasiakkal párosult. (Ványka hanyagolta a vattát. Holnapra N. B.: bevásárlólistát írok!) S ha még ezt sokáig így folytatom, hamarosan betegsége(i)m naplójává fajul ez a "(transz)középeurópai hetem naplójegyzetei"-ként fel(le)ütött opusom. (Ennyi erővel akár passzusokat is másolhatnék át a Varázshegyből. S a szépírásom is javulna.)

jan. 17.

Forróságom határtalan. Lázálom. Lekísértem Anyut a templomig. Nem bírta visszafogni a vihogást a Mócok-menti "pogá-csaházakon" ejtett átfestés-pancserkodás látán. Lassacskán a "színek városá"-vá varázsolnak bennünket, mintha csak.

jan. 18.

Arra gyanakszom, hogy valamiféle eldivatlatlanult (azaz, közszóval élve: divatjamúlt) arisztokratás-dekadens tudónyavalya birtokában vagyok. (Szó szerint.) Csizmába(t)öltve pihegek a vetetlen ágyon. 6 h 18'. Ványkát várom.

Kéz a kézben, egymást biztatgatva lépünk be a Nőgyógyászati Klinikára. A bejáraton a nagybetűkkel: KARANTÉN. Bent, azaz az előtérben, óhatatlanul filmlenyomat-szerű asszociációkra késztet ez a *küret-ker(e)t*. Klippszerű, déjá vu-"bekattanások" a dróthálós, kopottas, hajdan fehér-olajfestékekkel mázolt felvonó láttán. (Megvan! HOTEL DE LUX.) "Pont úgy nézünk ki, és én úgy is érzem magam ..." — újságnál a felismerés izgatottságával bátyóm fülébe, de egy fehér-fityulás nőszemély ránkrivall, hogy aszongya: húzzunk át oda a balra-sötétlő fertályhoz, mer' hogy "a hölgyeknek illene tudniuk, hogy hol várokozzanak!" (S mindezt románul.) Összeviharogunk. Ványecska bólint, hogy értett a (fél)szóból. Imó jön értem, s hamarosan kettesben baktatunk föl az agyonsikált lépcsőkön, lépcsőveken. (Váróterem híján Ványka ücsöröghet odalent.)

Doktor Úr a sarokban könyököl elkámpicso-rodottan: grippés. De azért meghallgatja a tüdőmet (nem is tudtam, hogy ezt ilyen alaposan is meglehet!) Bronchitis vulgaris — mondja.

Szóval csak közönséges hörghurutra telt az idén. (Sebaj!) Még mielőtt a magammal szemben támadt csalódásaimmal bfbelödném, a hirtelenjött-ötlet lélekjelenlétével: vért vetetek (hadd' komplikáljam kissé az Ügyet, Ónagytetegségem önértetét engesztelendő). Kettő szúrásból (hála!) viszonylag simán (eh!) megvagyunk. (A helyét viszont napokig borogatni kell; sőt: mesélni is lesz miről!) Imó saját (fedő)nevére írva adja majd le, így a "kollégák" már holnapra elvégzik a vérvizsgálatok egész skáláját. "Hamisított" kísérőlevelű üvegcsém fantomdiagnózisa: petefészekgyulladás. Kiötöltem, hogy ha ezek után mégis (netalántán) derogálónak érzem (vagy hipochondriát túllihegő félelmeim támadnának), hogy incognitóban-csapolt ereim nedvében holmi (némi — *nemi*) gyilkos kór leledzzék: FAPOFÁVAL MINDENT (LETAGADOK.)

jan. 19.

Ma "Szép magyar beszéd" helyi szakasza a Filón. Emm is résztvenne, kér, hogy segísek kiválasztani egy hárompercnyi kortárs magyar írófirkálmányt, aztán meg rendelkezem le (célirányos utasításokkal): hogyan olvassa. (Am legyen. "Hogy a lakótársaiért mi mindent meg nem tesz az ember...") KÖRKÉP '89. Megállapodunk egy Garaciban. Remek szöveg (poéncentrikusság & több-mint-egészséges önirónia & elegánsan kibontott cselekmény & jól időzített csattanó). Aztán nekiesik. Hallgatom. Hol túlzottan deklamál, hol tanítónénisen mesél, ráadásul változatlanul akadozik, nyegeg. Végül felbosszantja, hogy folyton közbeszól, és

Kasza Bálint rajza

(kétségbevonhatatlan jóindulatomból adódóan, persze) folyton félbeszakítom és megjegyzéseket teszek. Úgyhogy gondol egyet és ... elküld.

Kár, hogy a választott szöveg minősége nem számít elbírálási szempontnak. (Ez az a verseny, hol nem az irodalmi ízlést díjazták.) Ergo: dobogós végeredményre — nulla esély.

jan. 20.

Hát nem megmondtam?

(...)

Jópár napja nem írtam. Köhögési rohamaim teljesen kifárasztanak, álomból-álomba esem. De azért történetet még ez-az (már amennyire történésnek nevezhető az, mi e kényszerszűkített élettérben [a 10x7 m garzomból is csak az ágy-budi-ágy útvonala] a Külvilággal összekötő "köldökszínórainon" (Ványka és Emm) — kötelező forráskritikával kezelve — hozzámjut]. Időközben kézhez (ill. ágyhoz) kaptam azon oklevelet, melyben egy jó(hír)nevű hazai irodalmi lap — pöcséttel és aláírással hitelesítve — igazolja, hogy alul(fölül?)^{***} írottat dícséretben részesítik, és hogy hatszámjegyű lejjel jutalmazták a pályázatukra beküldött (egyik) írásáért. A "nullák" borítékban mellékelve; az oklevélen pedig lyuk- és zsinór (*akasztás-rakészen*), nomeg egy másmylen [értsd: törös(bor)] pöcsét tanúskodik a tartalmas találkozórol, melyről (göthösségemnek hála) sikerült lemaradnom. Pedig *ötperces* "műsoridő" is lett volna, ahol mondhattam (volna) verset, vagy magamról valamit, vagy viccet, vagy mindegy. De — ha már így alakult — levelet küldtem, melyben közlöm, hogy a prózapályázaton "díjazott" munkám egyébként VERS, csak "áttördeltem" prózának; na meg hogy a *csalásnak*-avagy (csupán) közönséges *műfaji átcsapásnak* a gyanújával (felőlem!) ki-ki szabadon élhet. (Lőn.)

jan. 29.

Ma nem írok Naplót (S asszem, jóideig nem is fogok). Újdonsült nemdohányzóként sürgős, pötcselekvésre készítő igényem folytán: *Lerágtam a körmeimet*. Így mindenemű cselekedet elviselhetetlen fájdalmat okoz, mi ujjbegyeim érintését elkerülhetetlenül *megkötönné*. Tévedsz, kedves Naplókukkoló (értsd: Olvasó), ha azt hiszed, hogy újkeletű neurozisos csupán a saját- (és a pszichológusom) magánügye(m)! Nem. Ugyanis ez közügy! Igenis: KÖZÜGY. Mer' hogy Ványkának is a gondja (aki idestova nyolc hónapja a bátyám, múzsom, kollégám és szeretőm is egy személyben, s) aki mindenemet be- és kigombolja, ha kell; kippattintja csomagultságukból gyógyszereimet; kifújja az orromat, és meg is törli a ... zorromat — Örokkantságom (hét)köznapi mozdulatait behelyettesítendő.

Még szerencse, hogy nem dohányszom. Öklendezésig gusztustalan lenne vérző (k)örömcsonkjaimat látni, miközben korreografált mikromozdulatok begyakorolt eleganciáinak tévhitén éppen egy reszketeg dohányrúddal egyensúlyozom (...)

*licenz a bátyámé.

**ezt a poént már (ebben az írásban) elsütöttem egyszer, de (mit van mit tenni): újból helyénvaló.

***a kérdés a Szerkesztőhöz intézve.

A Mars-béli irodalomkritika tündöklése Erdélyben

Nemrégiben a Látó kritikai pályázatán zarba ejtő módon egy pamflet kapta a második díjat. Berszán István *Hümért leb...ák, vagy a "Sire"-t kutyaharapással c.*, Orbán János Dénes *Hümériáda c.* kötetéről írott művéről van szó (Látó 1996/1), egy nagyon harapós írásról, amely hű marad címéhez, és azt ad, amit beharangoz: egy kemény vicssortást O. J. D. ellenében.

Ejnye, döbbsentem meg, talán elrobogott fölöttem az irodalomtudomány, és a legújabb posztstrukturalista irányzatban a pamflet vette át a kritika helyét, a szubjektumot annyira kitágítva, hogy az — a szöveg létezésében való hit végleges megingásaképpen — a kritizált szövegtől nemcsak teljesen elrugaszkozik, hanem *azt tudomásul sem véve* mondja a saját maga mondanivalóját. Ejnye, időközben végbement egy forradalom az irodalomtudományban, végleg összezavarva a műfajokat, gondoltam, és én még csak nem is tudtam róla. Ejnye, ez azért mégis furcsa, morfondíroztam magamban, mert ha mindez így van, akkor annak egyéb jele is kellene legyen. Például, el kellene ismerni, hogy az ország legjobb kritikusa C. V. Tudor, mert ő a pamflet műfajának a legismertebb képviselője, mivel a kritika, mint láthattuk, újabb pamflet. Felvettem a problémát egy román barátomnak, aki, miután bebizonyítottam neki, hogy C. V. Tudor pedig egy nagy kritikus, nagyon különösen nézett rám, mondva, hogy lehet, hogy ez nekem piszi, de hogy neki nem piszi, az biztos (piszi=politically correct). Aztán a pamflet versus kritika kérdésnek utánanézttem a szakfolyóiratokban, legújabb lexikonokban, az Internet-ben, de seholy utalást sem találtam erre vonatkozóan. Később beszéltem neves szaktudósokkal, akik szintén megzavarodva álltak az Ismeretlen Repülő Elmélet (Unidentified Flying Theory — UFT) előtt. Egyesek közülük arra hajlottak, hogy Berszán István pamfletje nem az új irodalomkritika hírnöke, hanem számszerűség, mások viszont tagadták az inkriminált írás földi eredetét, és inkább arra hajlottak, hogy okkult utakon a Marsról került ide. Végül hosszas töprengés után jómagam az utóbbi elméletet fogadtam el, ezért az alábbiakban megpróbálom kimutatni az írás földönkívüli eredetét.

Kezdjük a címmel, amely máris három olyan különlegességet tartalmaz, melyek nem származhatnak földi kritikustól.

1.) "Hümért leb...ák", kezdi Berszán István. Kérdés: kik b...k le Hümért, netalán a szerző egyben több is, vagy ha nem, akkor még kik? (Legyen nyilvános, ami nyilvánvaló!)

2.) Szerző miért nem írja ki, hogy "lebaszszák", netalán (nemde) azért, mert ilyen foglalatosság a Marson nem létezik, lévén földi specialitás (a marsbéli élőlények ugyanis számkunkra ismeretlen módon fogannak meg, melyet nem szennyeznek be a test bűnei).

3.) Mi az, hogy "Sire" (rég angol szó, értelmében "fenséges úr", ejtsd: *szájör*, esetleg magyarul szíre), és mi az, hogy "szájört kutyaharapással"? Ez lenni marsi beszéd, szerző "Sir"-re gondolni, ejtsd: *ször*, de nem tudni angol, de ír, de ír.

Nézzük tovább. Pseudotudományos kutatások kimutatták, hogy a Marson csupán két dimenzió létezik, talán ezért van az, hogy Pamfletszerző csupán a kötet borítójáig jut el, eszébe sem jutva, hogy a borítók között versek is lehetnek. Ugyanis a Látó-kritikadíjas pamfletben egyetlen halvány utalás van némi Orbán János Dénes-versre (de ez lehet véletlen is, vagy pedig részemről való belemagyarázás), egyébként semmi jel arra, hogy pályadíjasunk olvasta volna a kötetet, és arra sem, hogy gondolatját a

kötet kapcsán ugratja. Úgy tűnik, Berszán István az irodalomtudomány sötét középkorának módszereit alkalmazza, és nem olvassa el a művet, hogy nehogy előítéletei megváltozzanak (ez talán azzal magyarázható, hogy az információáramlás lassúsága miatt a Marson még csak az irodalomtudomány sötét középkorában tartanak, fényévekre a mai haladó, szubtilis, egyáltalán nem létező erdélyi kritika elveitől). Így pedig írása természetesen pamflet lesz, nem kritika.

Itt engedtessek meg nekem egy zárójel. Lelke rajta, minden szerző azt tesz, amit akar, ám a szerkesztő feladata, hogy legalább megkérje a kritikust, ugyan tegye már világossá az olvasó előtt, hogy olvasta a kritizált kötetet, mert nem mindenki fordul olyan jóhiszeműen az íráshoz, mint ő, és még valaki beleköthet (például én). Ám szerkesztő alszik vagy éppen ujjong, hogy valaki jól megadta ennek az utálatos Jánoskának, ki huszonegy évesen merészelt főszerkesztő lenni, és merészelt a Látótól független lenni. Szerk. ujjong, és kiadós díjat ad a szerzőnek, ki a kritizált kötet el nem olvasásának alapos gyanújával illethető.

Berszán István indulásból még szentenciaszerűen kijelenti, hogy "indulásból még senki nem járatta le ennyire magát". Mármost általános, szentenciaszerű kijelentést csak akkor lehet tenni (legalábbis az irodalomkritikában), ha elég sokan, elég tekintélyes emberek ugyanazt mondják valamivel kapcsolatban, és ellenvélemények nemigen léteznek. Kérném hát a pamfletíró, hogy idézzon a magáé mellett még egy-két irodalmárberkekből származó kijelentést, mellyel igazán alátámasztja, mert én éppen az ellenkezőjét tapasztaltam. Orbán János Dénes a *Hümériáda c.* kötetével az általam ismert vélemények szerint betört a magyar (nemcsak erdélyi) irodalom élvonalába (Margócsy István szerint ma két fiatal szerzőre érdemes figyelni: Térey Jánosra és Orbán János Dénesre — lásd a tatai íróklubban elmondott beszédet, továbbá Mészáros Sándor nyilatkozatát, Erdélyi Napló, 1996. február 14, 13. old.), amit az is bizonyít, hogy verseit olyan tekintélyes lapok közlik, mint a *Nappali Ház*, 2000, *Törökfürdő*, stb. Az viszont igaz, hogy Orbán János Dénes indulásból nagyon lejáratja magát a *bigott* vallásos körökben (amit talán nem is bán igazából).

Merthát Berszán Istvánt sérti, hogy a *Hümériáda*ban szexről (mellékesen: szexről is) van szó. Ezért azonnal leszexmajozza Orbánt, és egyúttal kisöpri az irodalomból mindazokat a műveket és szerzőket, akik hasonló "hibába" estek. Szapphó, Rabelais, Villon, Baudelaire, Appollinaire, József Attila, Ginsberg, Esterházy neki eszerint nem kunszt, máglyára velük, mert néha pázrásról, sőt perverziorokról is írnak, sőt egyesek a populáris irodalom (Berszán szerint: a ponyva) technikáit is bevetik. A Berszánnak díjat adó, tehát vele egyetértő Látótól pedig kíváncsian várjuk, mikor vezeti be újra az inkvizíció intézményét. A veszély realisabb, mint tünne: Berszán István következetesen többes számban beszél, a neokeresztény irodalom? a Látó? nevében. Ne feledjünk, a Látóban seholy megjegyzés, hogy a díjazott művek nem feltétlenül fejezik ki a szerkesztőség véleményét. (Viszont ha nem értenek vele egyet, akkor miért nem mondták neki, hogy küldje el máshová, ahol esetleg egyet is értenek vele?)

Ezek után hadd idézzük a világirodalom egyik óriását, Rabelais-t, akit szintén illethetnénk perverz disznó, sőt szexmajom kifejezésekkel:

"A hurkák rémületükben fejüket vesztették

és bőrükbe tojtak. (...) Sajnálatos, hogy útközben a kalbaszok majdnem mind elpusztultak, egyrészt légváltozás következtében, másrészt mert hűjával voltak a fennmaradáshoz szükséges mustárnak avagy spermának, mely a kalbászfélék tápláléka és öröme. (...) Egy egész kevéske mustár elegendő, hogy az elesett, összezsugorodott, lekonyult kalbaszok begerjedjenek, felálljanak, mondhatni új életet kezdjenek, a mustártól még a tetszhalott, ráncos virslik is kidugják petyhüdt fejüket bőrük alól." (Pantagruel, Faludy György fordítása, 1993, 173 p.)

Vajon mit szól ehhez Berszán István? Máglyára, el vele?

Néhány szót még a pamfletből kivilágló Mars-béli irodalom-felfogásról. Ezt írja Berszán István: "a mindenkori költészet — megnyilatkozásként — valamiképpen mindig vallomás: a léleknek és a világnak (...) mélyrétegei fakadnak fel benne."

1.) Hogy posztgenyoságomat (posztmagyar-posztstrukturalista) végigvigyem, kérném megmagyarázni, mik a világ mélyrétegei, mert én ezt így nem értem, és honnan tudja szerző, hogy a világ mélyrétegei éppen azok, amikre ő gondol?

2.) Szintén kérném megmagyarázni, hogy csupán ennyi-e a költészet és a költészet meghatározása, és hogy akkor például Homérosz Iliászával mi lesz, mert ő speciel nem megnyilatkozik, hanem saját ars poeticája szerint mesteremberként barkácsolva hozza létre a világirodalom remekét. Ja, hogy rajta keresztül a "világ mélyrétegei" nyilatkoznak meg? Lehet. De lehet, hogy nem.

3.) A költészet kinek a vallomása? Netalán a szerzőé? Mert ha igen, akkor a szerző le van szarva, engem nem érdekel az ő vallomása, csak az, hogy milyen vallomást tud kihozni *belőlem*. Mintha Berszán István sose hallott volna a befogadélméletről (pedig hallott), arról, hogy hogyan hat egy mű.

Továbbá, a költészet rövid meghatározása után Berszán az irodalomtudomány újabb gordiuszi csomóját vágja el, mikor az alkotói őszinteség kérdéséhez is hozzáhályogkovácskodik: "A kitergetés szándékolt vagy beteges hajlamú magamutogatása nyilvánvalóan ál-őszinteség és ál-intimitás. Magatartásformaként pedig maga az álság, amelyhez a lírának semmi köze nincs." Nem tudom, hogyan jön az őszinteség kérdése, mikor Orbán János Dénes szerep-költészetet művel, megalkotva Troppauer Hümér, a sivatagi költő alakját (vagy Berszán István tényleg nem olvasta a kötetet?). Továbbá kérdéses, hogy mennyire nincs köze az "álságnak" a lírához, mikor maga az irodalom, mint az már a 16. századtól tudjuk, hazugság-viszont ez nem akadályoz meg minket abban, hogy e kapitális hazugságot élvezzük és értékeljük. Hogy csak a magyar irodalomra tekintünk, teljesen esetleges példákkal élve, Kosztolányi (és nemkülönben Ottlik) majdnem egész művészetét az a kérdést feszegeti, lehetséges-e az őszinteség, és létezik-e a szerepen túli őszinteség, amikor úgy mond a "való én" nyilvánul meg — és egyértelmű választ egyik szerző sem ad. De válaszol, mert ő tudja, Berszán István.

És így tovább. Megdöbbsentő, hogy Berszán István milyen könnyedén ír le szentenciákat, végső igazságokat, egy letűnt kor irodalomtudományi közhelyeit, a rákérdezés aktusát teljesen kifelejtve. Bevallom, irigylem őt: boldogok, akik nem kérdeznak, mert övük a menyneknek országa.

Ezek után azt hiszem, hogy az inkriminált pamflet nem bír relevanciával Orbán János Dénes verseit illetően.

SÁNTHA ATTILA

SÉRÉNY MÚMIA

HEMINGWAY

HEMINGWAY, Ernest (Oak Park, Illinois, 1899. 7. 21. — Ketchum, Idaho, 1961. 7. 2.) amerikai regényíró és novellista. Apja jómódú orvos, aki a sportnak is hódol. Az ő oldalán, közös michigani nyaralásaikon kóstol bele Hemingway a természetjárás, a vadászat és horgászat örömeibe. 17 éves fővel megszökik otthonról és újságírógyakornoknak szegődik a *Kansas City Star*hoz. Ekkoriban válik vérvé a tömör, pontos, lényegretörő fogalmazás. Az első világháború idején egy önkéntes sebesültzállító egységgel az olasz hadszíntérre kerül. Súlyosan megsebesül, háborús érdeméremmel tüntetik ki az olaszok. Leszerelve, házasságot köt Hadley Richardsonnal. Folytatja az újságíróskodást: amerikai és európai lapokat tudósít a közép-keleti zavargásokról, a görög-török összetűzésekről. Párizsba megy, sűrűn látogatja Gertrude Stein irodalmi szalonját, ahol a háborúból sérült lélekkel, megtépázott eszményekkel kikerült "elveszett nemzedék" jeles tagjai — Sherwood Anderson, Ezra Pound, Scott Fitzgerald és mások — járnak össze. Le-leruccan Spanyolországba a bikaviadalokra. Első házasságának felbomlása után feleségül veszi Pauline Pleifert. 1927-ben visszatér az Egyesült Államokba, és Key Westen új tanyát. Innen indul tíz éven át korántsem veszélytelen mélytengeri horgászkirándulásaira és afrikai vadászkirándulásaira. A spanyol polgárháború kitörésekor Madridba utazik, mentőkocsikat adományoz a köztársaságiaknak, és haditudósítói működésével is támogatja ügyüket. A második világháború elején saját hajójával német tengeralattjárókat üldöz a kubai vizeken, majd angol felderítő pilóták társaságában végez berepüléseket Németország földe. A partraszállás után haditudósítóként francia földre jutva, kétszáz főnyi szabadcsapatot szervez, részt vesz Párizs felszabadításában. Még kétszer nőül, harmadik felesége Martha Gellhorn regényírónő, a negyedik Mary Welsh, a *Time* munkatársa. Ezenfelül többször válik autóbaleset és repülő-szerencsétlenség szenvedő alanyává. A háborút követően Kubában él. 1960-ban végleg hazatér az Államokba. Gyógyíthatatlan betegségtől gyötörtten vet véget életének, öngyilkossága körülményeit azóta is vitatják.

Élete és munkássága példátlanul tökéletes egységben forr össze, írásai csaknem kivétel nélkül önéletrajzi véteésűek. Eszményképe az élethez és az emberi méltósághoz való jogért, az igaznak tartott ügyért vesztett helyzetben is kiálló férfi, akinek jutalma a minden fokon beteljesülő szerelem, megváltása pedig a "jó halál". Életszemléletének, erkölcsi értékrendszerének úgyszólván stiláris lecsapódása az a darabosan egyszerű, száraz, szikár próza, amely mellőz minden magyarzkodást, tudálékoskodást és érzélgést, de feszes párbeszédeknek és szűkszavú leírásainak sugalló erejénél, érzékletességénél fogva megvilágítja az eszmélet és a lélek rejtett tartományait: a jéghegy láthatatlan öthatod részét is. E kihagyásos, elhallgatós, szag-

gatott előadásmód kialakulását, a fölős részletek lefaragását már első négy köteteskéjében elkezdte. A vegyes műfajú *Három elbeszélés és tíz költeményre* (1923), a Sherwood Anderson egyik regényéről írt *Tavaszi zuhatag* (1926) c. paródia meg az első regény közbeékelődésével, két novelláskötet következik: *A mi időnkben* (1925) és a *Férfiak nők nélkül* (1927). Az első regény, *A nap is felkel*, későbbi címén *Fiesta* (1926), egyben az első nagy siker. A humanista szólalomtól megcsömörlött, halálosan elfásult és pezsdítő ingerekért a szeszhez, az érzékiséghez, a bikaviadalok légköréhez folyamodó regényhősökben magukra ismerhettek azok a háborút járt fiatalok, akik az első békeévekben nemzetközi szórakozóhelyeken kereshettek írt világfájdalmukra. Szintén háborús és háború utáni emlékekből táplálkozik az újabb regény, a *Búcsú a fegyverektől* (1929). Az olasz arcvonalon megsebesült amerikai hadnagy, Frederic Henry, miután egy csatavesztés zúrvárában majdnem agyonlövik mint szökevénygyanús, hiába köti meg a maga különbekéjét, hiába menekül Svájcba kedvesével, Catherine Barclay ápolónővel, most ellenük fordul legfőbb oltalmazójuk, a természet is: Catherine belepusztul a szülésbe. A viszonylag kevésbé termékeny Key West-i évekből származik az aréna tüzetes ismeretéről tanúskodó és remek viador-portrékban bővelkedő *Halál délután* (1932), *A győztes nem nyer semmit* c. novellagyűjtemény, a szórakozásban is a megmérettetés izgalmát érzékeltető *Afrikai vadásznapló* (1935), valamint kettő a legjobb Hemingway-elbeszélések közül: *Francis Macomber rövid boldogsága* (1936), *A Kilimanzsaró hava* (1936). A novellából regénnyé bővített *Gazdagok és szegények* (1937) nemcsak két társadalmi réteget állít szembe egymással,

hanem többféle erkölcsöt és erkölcstelenséget is; fölteszi és megválaszolja azt a kérdést, hogy szentesíti-e a cél az eszközt a forradalmi harcban. A felelet: nem. A betevő falatjéért és pusztá életéért küzdő Harry Morgan önvédelemből öl csupán, az átmeneti kényszerhelyzetre és a majdani jóvátételre hivatkozó kubai ügynökök hatalomtias vezére azonban mindinkább kedvét is leli a vérontásban. Hemingway egyetlen drámája, amelyet a fennmaradásra érdemesített "első negyvenkilenc novellával" egy kötetben jelentetett meg, *Az ötödik hadosztály* (1938) már a Franco-seregtől körülzárt Madridban játszódik. A spanyol polgárháború témájának teljesértékű feldolgozása azonban az *Akiért a harang szól* (1940) c. regény lesz. Robert Jordan amerikai önkéntest azzal a megbízatással küldi az ellenséges vonalak mögé egy köztársaságpárti tábornok, hogy spanyol gerillák segítségével robbantson föl egy hidat. Az előkészületek három napja alatt Jordan megtudja, mivé nemesedhet és mivé silányulhat az ember határhelyzetben, megismeri az életveszélyben fogant szerelem hatalmát, és megtanulja magába fogadni a halált. Cantwell, a következő regény, *A folyón át a fák közé* (1950) főhőse, a második világháború győztes amerikai hadseregének öregedő ezredese egy életet tanulja a leckét, így hát minden tapintatára és katonás nyersségére szüksége van ahhoz, hogy éppen a részleges beavatással tarthassa távol e tudástól utolsó szerelmét, az ifjú olasz grófnőt. Önmagát ismeri meg és győzi le nálánál hatalmasabb erővel vívott harcában *Az öreg halász és a tenger* (1952) c. kisregény Santiagója is. Hemingway még sokat dolgozik, de keveset közöl; önmagához éppoly kerülhetetlenül és túlságosan szigorú, mint korábban, amikor például harminckilencszer írta át a *Búcsú a fegyverektől* zárófejezetét. Huszonhárom kiló súlyú kéziratot: 19500 lapnyi kiadatlan prózát, verset, jegyzetet és levelet hagyott hátra. A párizsi éveknek szentelt naplóját (*Vándorlónapló*, 1964) és *Szigetek az áramlatban* (1970) c. regényét özvegye tette közzé. Utolsó, másfél évtizedig készült, végső számadásnak és összefoglalásnak szánt regényét, amelyben akkori fogalmak szerint furcsa szerelmi háromszög alakul ki egy fiatal amerikai író, a felesége és ennek barátnője közt (mindhárman szerelmesek egymásba — a személyes élményalap nyilvánvalóan Hemingway első vagy első két házasságának kudarcra), 1986-ban adták ki *Az éden kertje* címmel, alaposan — és értők szerint indokolatlanul — megkurtítva, egyharmadára csonkítva. Az író antiintellektualizmusáról érkező kritikuskok is megjegyzik, hogy Hemingway, miközben kedvenc sportmagazinjait lobogtatta a világ szemébe, titkon filozófiai és irodalmi folyóiratokat járatott. Am kevesen veszik észre, hogy bár ritkán adott hősei szájába magasroptú eszmevuttatásokat, műveiben is legfeljebb mímelte a vadzsereket. Hemingway nem bálványozta, de megmutatta az erőszakot a világban, és mindig az elvontnál is elvontabb, egyúttal a közönségesnél is közönségesebb emberi sorskérdésről beszélt: az alapvető döntések megkerülhetetlenségéről. Ezért írásművészete — túl minden iskolákon — ma is hat.

Az öreg halász és a tenger (ismertetés)

Az öreg halász és a tenger első bekezdése kitűnő eseménytörténeti, hangulati, helyzet- és jellemrajzi bevezetésű, előkészítésű szolgálat, egyszersmind szinte a dolgok közepébe vág: "A halász már öreg volt, kis csónakján egyedül halászott a tengeren, a Golf-áramlat mentén, s immár nyolcvannégy napja, hogy nem fogott semmit. Eleinte, negyven napig egy fiú is vele ment mindig. De aztán, hogy negyven napig nem fogtak semmit, a fiú szülei azt mondták, hogy az öreg most már igazán és végérvényesen *salao*, ami a legsúlyosabb szó a balszerencsés emberre, úgyhogy a fiú parancsokra ettől fogva egy másik hajóval ment halászni, és fogtak is mindig az első héten három nagy halat. A fiút elszomorította, hogy az öreg minden áldott nap üres csónakkal tér vissza, és le is ment mindig a partra, hogy segítsen neki hazavinni az orsókra göngyölt fonalait vagy a csáklóját, szigonyát és az árboc köré csavargatott vitorláját. A vitorlát lisztes-

zsákokkal foltolták meg, és az árbocra tekergette olyan volt, mint az örökös vereség lobogója." Santiagót, az öreg kubai halászt, és Manolint, a fiút, noha még csak nem is rokonok, az eszményi apa-fiú kapcsolat gyöngéd és szemérmesen leplezett érzelmei fűzik egymáshoz. A fiút öt éves kora óta tanítgatja halászmesterségre és életismeretre az öreg, megbeszéli vele az amerikai baseball-bajnokság híreit, különös tekintettel csont-sarkantyú-bántalmi ellenére is páratlan honfitársukra, "a nagy DiMaggió"-ra és csapatára, saját ifjúságáról meséli neki, amikor elszegődött egy vitorlászajára, hogy kijusson rajta Afrikába, s ott esténként oroszlanokat látott sétálni a parton. A fiú cserében gondját viseli a magányos és végképp elszegényedett Santiagónak, "a legnagyobb halásznak", a pró szolgálatokkal és szégyenlősen felajánlott, szinte odacsempészett adományokkal enyhít nyomorúságán; most is, hogy az öreg halász a szerencse

visszapártolásában és a "nagy hal" eljövételében bizakodva készül messzire kihajózni a 85. napon, Manolin az állítólagos csalétekfogás céljára elkéri a vetőhálót, amely már régen nincs meg (de a csalétek majd előkerül azért), vacsorát hoz, amelyről azt füllené, hogy a vendéglős ajándéka — e kegyes csalások, kettejük mindennapi kis színjátéka arra való, hogy maradjék büszkeségének, önérzetének sérelme és elesettségének nyílt beismerése nélkül fogadhatta el a támogatást és gyámkodást a rászoruló.

Kint a tengeren aztán, kivált a legnagyobb megpróbáltatás perceiben, egyre-másra kiszakad az öregből a sóhaj: "Bárcsak itt volna velem a gyerek"; a közel 72 órás vitorlázás és küszködés során az emberek közül már csak magával társaloghat, némán vagy fennhangon (a hangos magánbeszédre is akkoriban kapott rá, amikor a fiú elhagyta); önmagát szólaltatja-noszogatja hát, és megszemélyesített testrészeit, görcsbe rándult bal kezét, lankadó lábát, meg-megzavarosodó fejét. De be>>>>> folytatás a 12. oldalon

fennhangon. — Vitorláz tovább hazafelé, és nézz szembe a dolgokkal, ha egyszer rákerül a sor.

"De hát gondolkoznom kell — gondolta. — Mert nem maradt egyebem, csak a gondolkodás. A gondolkodás meg a baseball. Vajon mit szőtt volna hozzá a nagy DiMaggio, ahogy eltaláltam az agyvelejét? Ambár semmiség az egész. Akárki eltalálta volna. Igen, de a sebesült kezem vajon nem nehezítette-e meg a dolgomat legalább annyira, mint a csont-sarkantyú? Nem tudom. A bokámnak soha nem volt semmi baja, kivéve akkor az egyszer, amikor belecsípött a mérges rája, mert úszás közben ráléptem a vízben, s utána megbéngült a lábam szára, és irgalmatlanul fáj."

— Vidámabb dolgokon törd a fejed, öreg — mondta. — Hazafelé vitorlázol, percről percre közelebb kerülés a szigethez. Negyven fonttal könnyebbek lettetek, azzal is gyorsabban haladsz.

Nagyon jól tudta, hogy nagyjából mi történhetik majd, mielőtt az áramlat túlsó szélére érnek. De egyelőre semmit sem tehetett.

— Dehogynem — mondta fennhangon. — Máris tehetek valamit. Rákötözhetem a késemet az egyik evező lapátjára.

Rá is kötözte, hóna alá szorítva a kormányrudat, és a talpával lefogva a vitorla kötelét.

— No ugye — mondta. — Öregnek még mindig öreg vagyok, de most már legalább van fegyverem.

A szél megint erőre kapott, sebesen vitte őket a vitorlájuk. A hálnak csak az elülső felét nézte és feltámadt benne egy kicsit a reménykedés.

"Szamárság feladni a reményt — gondolta. — Azonkívül bűn is, azt hiszem. Most ne törd a fejed azon, hogy mi a bűn — gondolta. — Elég gondod-bajod van a bűn nélkül is. Különbösen sem értesz hozzá."

"Nem értek hozzá — gondolta —, nem tudom, mi a bűn, és abban sem vagyok biztos, hogy hiszek-e benne egyáltalán. Lehet, hogy bűn volt megölni ezt a halat. Még ha azért öltem is meg, hogy elartsam magam, és enni-valót szerezzek egy csomó embernek, még akkor is bűn szerintem. De hát minden bűn, minden a világon. De most ne gondolkozz ezen. Későn van már ehhez, és nem a te dolgod. Vannak, akiket azért fizetnek. Csak hadd törjék rajta ők a fejüket. Te arra születél, hogy halász légy, mint ahogy a hal arra született, hogy hal legyen. San Pedro is halász volt, akár csak a nagy DiMaggio apja."

Szeretett azonban elgondolkozni mindenfélén, amihez neki is köze volt, s minthogy nem volt olvasnivalója és nem volt rádiója sem, tovább tűnődött, tovább törte a fejét a bűnön. "Nemcsak azért öltem meg a halat, hogy kenyerem legyen, és hogy eladjam eleségnek — gondolta. — A dicsőségért öltem meg, és azért, mert halász vagyok. De szerettem, amíg élt, és azután is szerettem. Ha szeretjük, akkor nem bűn megölni. Vagy csak annál nagyobb bűn?"

— Túl sokat törd a fejed, öreg — mondta fennhangon.

"De a *dentusót* örömmel öltem meg — gondolta. *Adentuso* eleven halakon él, akár csak magam. Nem döge-
evő, és nem is pusztán egy úszkáló falánkság, mint némely más cápa. Szép, nemes állat, a félelmet nem ismeri."

— Önvédelemből öltem meg —

mondta az öreg halász hangosan. — És jól megöltem.

"De különben is — gondolta —, valami módon minden megöl mindent. A halászat például, amennyire eltart és kenyeret ad nekem, annyira meg is öl. De a fiú, az semennyire sem öl meg — gondolta. — Nem szabad becsapnom magamat."

Kihajolt a csónakból, és kiszedett egy darabot a hal húsából, ahol a cápa belemart. Rágni kezdte. Jó minőségű, jó ízű hal volt. Kemény és leves volt a húsa, mint a marhahús vagy disznóhús, csak nem volt vörös. Nem volt inas, rostos, s Santiago tudta, hogy a piacon megadnák érte a legmagasabb árat is. De semmi módon nem lehetett megakadályozni, hogy a vérszag szét ne áradjon a vízben, és az öreg halász tisztában volt vele, hogy keserves órák várnak még rá.

A szél ereje nem lankadt. Még jobban délnyugatra fordult az iránya, ami azt jelentette, hogy nem fog elállni. Az öreg halász nézte a tengert, de se egy vitorlát nem látott semerre, se

— *Galanos* — mondta fennhangon. Az első cápa mögött észrevette közben a másodiknak az uszonyát is, és felismerte őket a farkuk sóprögető mozgásáról meg a barna, háromszögletű uszonyukról. Lapát orrú cápák voltak, szímatot kaptak, izgatottan úsztak a vérszagra, s a rettenetes, bamba éhségükben el-elvsztették a nyomot, aztán izgatottan újra megtalálták. De azért állandóan közeledtek.

Az öreg halász megrögzítette a kormányrudat, és a kampóhoz kötötte a vitorlája kötelét. Aztán felemelte az evezőt a rákötözött késsel. Olyan óvatosan fogta meg, amilyen óvatosan csak tudta, mert a két keze élesen belesajdult az érintésre. Kinyitotta két markát, aztán óvatosan megint rácsukta az evező nyelére, hogy lazítson egy kicsit a fogáson. Végül erősen megszorította, hogy a két keze szorjon hozzá a fájdalomhoz, és ne této-vázzanak majd, aztán a közeledő cápákat figyelte megint. Most már tisztán látta a széles, lapos, lapát formájú fejüket, meg a fehér végű, nagy

odaúszott, és kitátotta félkör alakú száját, hogy beleharapjon a halba azon a helyen, ahol már csonka volt. A barna feje búbján és hátán jól látszott a gerincagyat és az agyvelőt összekötő vonal, s az öreg halász belevágta az evezőre kötött kést ebbe a vonalba, kihúzta, és újra lecsapott vele, bele a cápa sárga, macskaszerű szemébe. A cápa elengedte a halat, lecsúszott róla, merülni kezdett, de körülás közben még lenyelte, amit kiharapott a halból.

A csónak még egyre rengett, ahogy a másik cápa marcangolta alatta a halat, az öreg halász kioldotta hát a vitorlakötelet, hogy keresztbefordítsa a csónakot, és kihozza alóla a cápát, amikor megpillantotta a cápát, kihajolt a csónakból, és lecsapott rá. De csak a testét találta el valahol, s a bőre olyan kemény volt, hogy alig ment bele a kés. A mozdulattól most nemcsak a két keze fájdult meg, hanem a válla is. De a cápa gyorsan jött felfelé a vízből, magásra tartva a fejét, s amikor kibukkant az orra, és nekiesett a hálnak, Santiago belevágta a kést, keresztbe, a lapos homloka kellős közepébe. Aztán kirántotta a kést, és még egyszer lecsapott rá pontosan ugyanoda. De a cápa nem eresztette el a halat, csukott szájával fogta, úgyhogy az öreg halász beledöfött a bal szemébe. A cápa még mindig nem mozdult.

— Nem? — mondta az öreg, és beleszurta a kést az agyveleje és hátgerince közé. Könnyen ment, s érezte, ahogy a porcok szétválnak. Most fordított egyet az evezőn, és bedugta a lapátját a cápa szájába, hogy kinyissa vele. Megcsavarta a lapátot, s amikor a cápa levált a halról, így szólt:

— Mehetsz, *galano*. Sülyedj le a tenger fenekére. Éredj, keresd meg a barátodat. Vagy lehet, hogy az anyád volt.

Az öreg halász megtörülgette a kését, és letette az evezőt. Aztán megkereste a vitorlakötelet, behúzta, s a csónakot megint délnyugatra felé irányította, ahogy a vitorla feszülni kezdett.

— Letépték legalább a negyedrészt, ráadásul a javát — mondta hangosan. — Bár csak inkább álom lett volna az egész, és sosem fogtam volna ezt a nagy halat. Ne haragudjál, te nagy hal. Sajnálom a dolgot. Ez így mindent elrontott.

Elhallgatott. Nem akart többé ránézni a halra. A víz színén hányódva, a nagy vérvesztések után most olyan volt a színe, mint a tükör vakezüst hátlapjáié, s a csikjai még mind látszóttak.

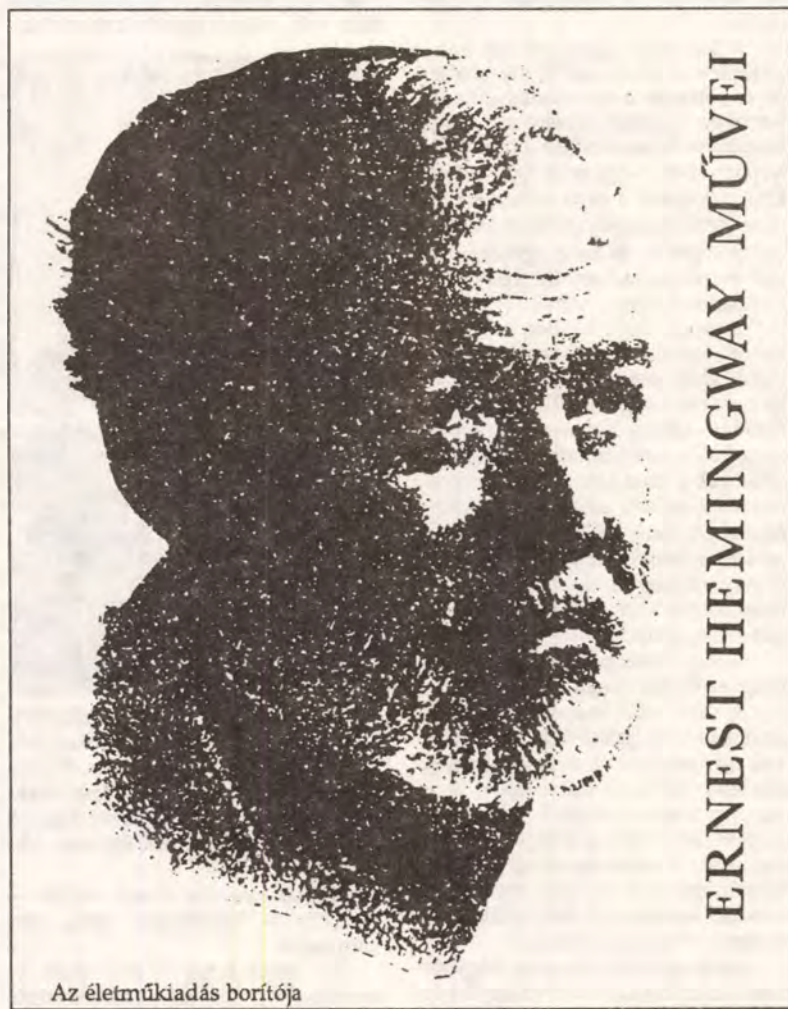
— Nem kellett volna olyan messzire kimennem a tengerre, tudod — mondta. — Neked is jobb lett volna, nekem is. Bocsáss meg, nagy hal.

"No — kezdte biztatni magát. — No, nézd meg a kést az evezőn, hogy nem szakadt-e le valahol a kötele. Aztán hozd rendbe a kezedet, mert még hátra van egy és más."

— Jó volna, ha lenne egy fenőkövem, megfenni a kést — mondta az öreg halász, miután megnézte az evezőlapát köteleit, hogy rendben vannak-e. — Hozhattam volna egy fenőkövet.

"Sok mindent hozhattál volna — gondolta magában. — De hát nem hoztál, öreg. Most ne azon tanakodjál, hogy mid nincs. Azon törd a fejed, hogy mihez tudsz fogni azzal, amid van."

>>>>> folytatás a 14. oldalon

Az életműkiadás borítója

egy hajó testét vagy akár a füstjét. Csak a repülőhalak ugráltak fel a csónak orra előtt — kitértek jobbra-balra —, meg a Golf-moszatok nagy foltjai sárgállottak a vízen. Még egy madár sem látszott semerre. Két óra hosszat vitorlázott így csöndesen, hazafelé, hátradőlve a tatnak, olykor-olykor elrágott néhány falatot a marlin húsából, igyekezett kipihenni magát és erőt gyűjteni — két órája vitorlázott már így, amikor megpillantotta az elsőt a két új cápa közül.

— *Ay* — mondta hangosan. Spanyolul mondta ezt az "*ay*"-t, de nem lehet lefordítani semmilyen nyelvre. Talán csak egy akkora sóhajlás az egész, amilyen akaratlanul is kiszalad az ember száján, ha éppen azt érzi, hogy a szögek átfúródna a két tenyérére, és belemennek a fába.

mellső uszonyaikat. Ezek undorító cápák voltak, büdösek, nemcsak ragadozók, hanem dögevők is, s ha ki voltak éhezve, még az evezőkbe is beleharaptak, meg a csónak kormányába is. Ezek a cápák szokták leharapni a víz felszínén alvó teknősbékák lábát és uszonyát, és ezek még az embert is megtámadják, ha éhesek, még akkor is, ha az emberen nem érződik a hal vére vagy a hal nyálkája.

— *Ay* — mondta az öreg halász. — *Galanos*. Gyertek. *Galanos*.

Jöttek. De ezek nem úgy jöttek, ahogy a makocápa. Az egyikük fordult egyet, és eltűnt a csónak alatt, s az öreg halász érezte a csónak rázkódását, ahogy a cápa tépni, marcangolni kezdte a halat odalent. A másik egy ideig figyelte a halászt a sárga, mandulavágású szemével, aztán sebesen

FARAGÓ JÓZSEF

Egyike a legkiválóbbaknak

Bágyi János — Bözödi György — Gy. Szabó Béla
székely népmese-gyűjteménye

1. 1940-ben jelent meg Ortutay Gyula: *Fedics Mihály mesél* című műve, a magyar folklórkutatás történetében az első olyan gyűjtemény, amely nemcsak egy kiváló mesemondó szóról szóra lejegyzett összes meséit tartalmazta, hanem több mint száz lapnyi bevezető tanulmányban mutatta be a mesemondó életét és környezetét, elemezte és méltatta mesemondói pályáját, szóbeli alkotó- és előadóművészetét. Ez volt a magyar népmese-kutatásban az az első igényes egyéniségvizsgálat, amelyet Ortutay tanítványai és követői folytattak (s ma is folytatnak), és amely "magyar iskola" néven vonult be mind a magyar, mind a nemzetközi néprajztudomány történetébe, hozzájárulva az egyetemes folklórkutatás módszereinek megtermékenyítéséhez is.

Akkoriban még vajmi kevesen tudták, hogy a nemzeti és nemzetközi tudomány legmagasabb régióiban otthonos Ortutayval egyidőben a lehető legmélyebben: egy Bözödi nevű kis udvarhelyszéki faluban Jakab György — aki szülőfalujáról Bözödi György néven vonult be erdélyi művelődéstörténetünk Pantheonjába — egy Bágyi János nevű öreg székely mesemondó meséinek ugyancsak szó szerinti lejegyzésén fáradozott.

Nem könnyű Bözödi "mesterségét" ebben a mi Pantheonunkban meghatározni: a *Székely bánja* és a *Székely emberek, zsidó istenek* című, nagy feltűnést keltett könyvein kívül, illetőleg azokkal együtt szociográfus, történész és irodalomtörténész, termékeny regény- és novellaíró, lírai költő, román regények és népmesék avatott műfordítója, tehát a szó legjobb értelmében amolyan szellemi "ezermester" volt. A mesegyűjtésre sem azért kapott rá, hogy folklorista babérokat arasson: műveltségénél fogva tudta, hogy nem hagyhatja veszendőbe menni egy olyan kiváló mesemondó meséit, akivel egy faluban élt és nap mint nap találkozhatott.

Mesegyűjteményének első kötetét a gyermekeknek szánta: *A tréfás farkas. Bágyi János meséi. Gyűjtötte és kiadja Bözödi György.* (Bp. 1942. 116 lap.) Tartalma tizenhat mese, minden elő- vagy utószó, bármilyen magyarázat nélkül; a mesemondó nevével is csak az alcímben találkozunk. A szó szerinti gyűjtés és az ő-zó

nyelvjárás egy gyermekkönyvben az olvasók körében feltűnést keltett és némi vitára adott alkalmat. Ugyanakkor épp e sajátosságai a szakemberek körében is bizonyos hiányérzetet támasztottak, ugyanis a szó szerinti, sőt udvarhelyszéki nyelvjárásban rögzített, tehát maradéktalanul tudományos gyűjtemény kiváló mesemondójáról az egyéniségvizsgálat jegyében szerettek volna minél többet megtudni, ám mindössze a pusztá nevével kellett megelégedniük.

Ezt a kíváncsiságot Bözödi jó másfél évtized múlva szűkszavúan bár, de gyűjteményének második kötetében elégítette ki: *Az eszös gyermek. Bágyi János meséi Bözödi György lejegyzésében.* (Bukarest 1958. 200 lap.) Előbbi kötetének kétszeresét: harminckét mesét tartalmazott, de mivel közülük tizenhárom *A tréfás farkas*ban is megjelent, Bágyi Jánosnak most már harmincöt meséje vált hozzáférhetővé.

Az eszös gyermek is gyermekkönyv, ezúttal azonban a 195-197. lapon Bözödinek *A mesemondóról* című kis utószavával. Tartozunk annyival Bágyi János emlékének, hogy néhány közvetlenül reá vonatkozó részt idézzünk belőle:

"Őszöreg, megrokkant pásztor volt Bágyi János, aki ezeket a meséket elmondotta. Elmondotta ő ezeket már sokszor ezelőtt is Bözödon, ahol lakott, meg a környékbeli falvakban is mindenfelé, ahol hányatott élete során megfordult. Híres mesemondóként ismerték mindenütt és ízes meséit gyönyörködve hallgatták az esti fonókban meg kukoricahántáskor, avagy nyáron, a munka közben tartott pihenők alkalmával, mert Bágyi bá mindig szívesen mesélt és az volt a legnagyobb öröme, ha változatos történeteivel, színes és fordulatos előadásmódjával örömet varázsolhatott hallgatói arcára és jókedvet a szívekbe.

Pedig a sors mostohán bánt vele, egész életében alig volt más öröme, mint az, amit a mesemondás szerzett neki. Apró gyermekségétől kezdve módosabb gazdák szolgájaként dolgozott látástól vakulásig, majd amikor öregedni kezdett, és ereje fogyóban volt, a falu csordáit őrizte késő aggkoráig. Nem volt egy krajcár érő vagyona, még csak otthona sem akadt soha, más házában meghúzódva tengette életét. Hatvanon felül már terhes volt nagyon ez az élet számára,

ekkor kihúzódott a falu szélére, az erdő alá és kunyhót vájt magának a földben, a meredek hegyoldalban. (...) De a kunyhó nemsokára beomlott, és a mesemondó ismét vehette kezébe a vándorbotot. (...)

Sok-sok meséjét hallgatva, felmerült bennem a gondolat, hogy milyen pótolhatatlan veszteség lesz, ha Bágyi János meghal és az utána jövő nemzedékek nem hallgathatják többé az ő meséit. Ezért határoztam el, hogy lejegyzem ezeket a meséket és megörökítem, eljuttatom mindenkihez, hogy akkor is tovább éljenek, amikor tudjuk és elmondjuk már a földben porlad. Mert olyan mesemondó, amilyen Bágyi János volt, nem minden székely faluban akadt eddig sem, ezután meg éppen hiába keressük párját. (...) De Bágyi János nemcsak mesemondó volt, hanem éppen olyan jól ismert és kedvelt népi énekes is. (...) Tehetségét népzene-kutatóink is kellőképpen értékelték: Kodály Zoltán a Magyar-Néprajzi Múzeum hangfolyógyűjteményében megörökített egy csokorra való Bágyi-éneket.

Teste most már a földben porlad. Hetvennyolc éves korában halt meg, négy évvel ezelőtt. Több mesét nem mond, több éneket nem dalol, de helyette tovább mondjuk mi ezeket a lejegyzett meséket, tovább daloljuk az énekeit, hogy soha el ne feledjük."

E kis lírai életrajz keretében az általam kipontozott helyeken Bözödi még egy-két olyan tényről közölt, amely méltán tarthat számot érdeklődésünkre.

Először: "Mindent emlékezetében tartott, és emlékező tehetsége szinte bámulatos volt. Több mint 110 meséjét jegyeztem le és a többi kötetre menő mese elmondása során csak egyetlen egyszer történt meg, hogy egy már régebben elmondott mese egyik részletét tévedésből megismételte; mindig újat mondott és kifogyhatatlanul folyt belőle a mesélő lélek gazdag forrása." Nagy ez a repertoár, vagy csak közepesnek, esetleg kicsinek mondható? Mit sem von le Fedics Mihály tehetségéből és értékéből, ha megjegyzem, hogy ő csak 40 mesét tudott, de nyomban hadd hangsúlyozzam, hogy az efféle összehasonlítások mind viszonylagosak: egyrészt az egész nemzetközi meseirodalomban eléggé kevés mesemondónak van összegyűjtve a teljes repertoárja (s ezeknek is csak kis hányada van kiadva), másrészt a mesék száma nem tükrözi egyszersmind a repertoár terjedelmét is. A magam tapasztalataiból idézve, például Mátyás Dénes nagymohai vak mesemondótól 1966-1968 között 375 tréfás

mesét és tréfát, anekdotát és legendát, történeti, helyi és hiedelemmondát vettem hangszalagra, mivel azonban ezek a népköltészetben a prózai epika kisebb terjedelmű műfajai és alfajai közé tartoznak, együttes számuk ugyan szinte négyszer meghaladja, de együttes terjedelmük talán el sem éri Bágyi meséinek terjedelmét. Más részről Jóó Jánosné Márton Izabellától, ettől a kitűnő magyardécsei mesemondó asszonytól mindössze 52 tündérmesét gyűjtöttem, de ezek novellisztikus kidolgozásuk folytán — minden unalmas ismétlés vagy szöszaporítás nélkül — oly terjedelmesek, hogy nem egy közülük megközelíti, sőt meg is haladja a száz gépelt lapot.

Mindent összevetve kimondható, hogy Bágyi János meséinek száma és repertoárjának terjedelme jogán egyaránt a legkiválóbb magyar mesemondók közé tartozik.

Másodsor: "Írni-olvasni nem tudott a mi mesemondónk, őt tehát nem befolyásolta az írott betű." Már 1959-ben, *Az eszös gyermek* méltatásakor észrevettem, hogy írástudatlansága ellenére "Bágyi meséinek egy részében különösen Grimm, Kriza és Benedek Elek hatása érzik. *A varjúkirály* például még egyes kifejezésekben is olyan pontosan követi Benedek hasonló című meséjét, (...) mintha Bágyi közvetlenül a gyűjtés előtti percekben olvasta volna." (Korunk 1959. II. 765.) Ezt az észrevételt közel két évtized múlva, 1977-ben jeles mesekutatónk, Kovács Ágnes a *Magyar Néprajzi Lexikon*ban újól meg erősítette, miközben egy neves orosz mesekutató asszonyt is tanúnak idézett: "Bár írástudatlan volt, Benedek Elek számos meséjét ismertte és mesélte tovább (*A varjúkirály, Szép Miklós, az óriás fogadott fia* stb.). Repertoárja is igazolja E. V. Pomeranceva megállapítását, mely szerint a 20. században alig képzelhető olyan paraszti mesemondó, legyen az írástudó vagy írástudatlan faluvégi szegény ember, akire nyomtatásban megjelent mesék közvetve vagy közvetlenül ne hatottak volna."

Bözödi gyűjtési módszerének talán éppen az az egyedüli hiányossága, hogy nem érdekődött Bágyi meséinek eredete felől, noha meg kell jegyeznem, hogy az íratlan költészetben az eredet kutatása mindig véges és majd mindig bizonytalan. Az írástudatlan mesemondó ugyanis megjelölheti, hogy gyermekkorában a mesét kitől hallotta-tanulta, de gyermekkori mesemondóját már nincs módunkban megkérdezni, így nyomozásunknak kezdése előtt végére értünk.

Ismerve és felismerve a gyűjtemény értékeit, többször arra biztattam Gyurkát — baráti körben így szólítottuk őt —, hogy *A tréfás farkas meg Az eszös gyermek* után rendezze sajtó alá a többi mesét is. Ő ígérette, de miután Kolozsvárról Marosvásárhelyre költözött, nagyon ritkán találkoztunk, 1989-ben bekövetkezett halála után pedig már aligha hittem, hogy gyűjteményének kiadása folytatódik és befejeződik.

2. És íme most egyik szemem sír, a másik pedig nevet, mert megjelent a harmadik kötet: *A Nap s a Hold keresése. Bözödi népmesék* (Bp. 1993. 244 lap) — ezúttal az Akadémiai Kiadónak Nagy Ilona által szerkesztett "Mesék — Mondák — Történetek" című, gyermekeknek szánt sorozatában. Kissé különös módon kizárólag a külső hátsó borító alsó jobb sarkában nyomtatott néhány sorból tudjuk meg, hogy Bözödi "A negyvenes évek elején írta le Bágyi János több mint 110 meséjét, és sorozatunk számára maga válogatta ki azokat, amelyek kötetben eddig még nem jelentek meg". Számuk ezúttal 30, vagyis a három kötetben összesen 65 mese vált hozzáférhetővé, ez azonban még mindig csak valamivel több mint fele Bágyi repertoárjának. Mi van a mintegy 50, még mindig kiadatlan mesével? Erre a kérdésre a kötetben semmiféle választ vagy utalást nem kapunk.

A kérdőjelek azonban már a kötet címe kapcsán feltűnnek. Ez a cím ugyanis — miként fennebb idéztem — sem a gyűjtő, sem a mesemondó nevét nem tartalmazza, miként a két korábbi kötetnél láttuk, s miként minden olyan gyűjtemény címlapján, amely egy gyűjtőtől egy mesemondó meséit tartalmazza, szerinte a világon szokásossá vált. Egy lapozás után, a belső címlap hátlapján azonban már felbukkan az egyik keresett név: "Bözödi György 1941-es gyűjtését sajtó alá rendezte és az utószót írta B. Nádor Orsolya." Az utóbbi név közepén 12 pontos Times világos sorbetűvel kiemelve, előtte a szöveg — Bözödi nevével — ugyanazon típus egyharmadával kisebb, 8 pontos bolhabetűvel szedve. Ugyancsak ezen a lapon 12 pontos kiemelés érdemelt még két alkalommal Nagy Ilona és egyszer az illusztráló Deák Ferenc. Bágyi Jánosnak bolhabetű sem jutott; vele csak a kötet végén, az utószóban találkozhatunk. Nem tudom, hogy Bözödi György mit szolgált volna e megoldáshoz, én azonban méltánytalanul érzem, hogy Ő, mint a gyűjtemény "szerzője", valamint Bágyi János, mint "társ szerzője"

ilyen eldugva szerepeljen saját könyvében.

Az utószóban B. Nádor Orsolya és Bözödi György megismerkedéséről, illetőleg kapcsolataikról több adatot olvashatunk, magáról a gyűjtőmunkáról azonban mindössze két mondatot. Sajnálatos ez a szűkszavúság, mert Bözödi halálával elvesztettük annak utolsó lehetőségét is, hogy népköltészeti gyűjtőmunkájáról további tanulságokat nyerhessünk. Mi több, az utószóban az is kiderül, hogy az Oral History Archívum számára elkészült Bözödi életrajz-interjúja; szinte hihetetlen, hogy ebben ne lennének olyan adatok is, amelyeket e mesékkel együtt közölni lehetett vagy kellett volna.

Az utószóban mégis van egy folklorisztikailag értékes adat, annak a ma is bíráló-vitázó Jakab Antalnak az újságcikkéből idézve, aki — szerencsére — szemé-

lyesen látta-hallotta Bágyi János mesemondását: "Az öreg nemcsak mondja, sajátosság és utolérhetetlen előadókészséggel mondja az ősi magyar mesét, hanem arkifejezésével, kézmozdulataival, derekának hajlásával, ifjú tűztől csillogó szemével meg is játssza azt." Eszerint Bágyi János — a mesekutatás szaknyelvén szólva — az úgynevezett motorikus mesemondók közé tartozott.

Van azonban az utószóban meglepő adat is: "Az idős, írástudatlan pásztor a negyvenes évek elején túlszárnyalta Paraske Larin karjalai énekmondót: az ő 32 ezer sorával szemben Bágyi bá 40 ezer sort mondott tollba, s azután még évekig mesélt." A "tollbamonddás" csak a mesékre vonatkozhat, a folklórtudományban azonban a prózai és verses szövegsorokat nem lehet összemérni, még kevésbé a prózaiakat a versesek fölé helyezni. Az is zavaró, hogy "azután még évekig

mesélt". Vajon ezek szerint a 40 ezer sort haláláig tovább gyarapította, nem pedig ugyanazokat a meséket ismételte?

Mivel a fentiekől eltekintve az összehasonlítás kétségtelenül egy világhírű kalevalai énekmondóra vonatkozik, igyekeztem tisztázni Bágyi János énekelt repertoárjának eddig nem közölt pontos terjedelmét is. A Bözöditől idézett budapesti Néprajzi Múzeum Népzenei Osztályán semmi nyomot nem találtam. Domokos Mária, a Magyar Tudományos Akadémia Zenetudományi Intézete Népzenei Osztályának munkatársa kérésre az archívumi dokumentumok alapján pontosan megállapította, hogy Bágyi Jánosnak összesen 8 (nyolc) dala került hangfelvételre. Berlász Melinda közléséből (Magyar Zene 1992. 2. sz.) azt is tudjuk, hogy Lajtha helyszíni gyűjtése után Bágyi János és két énekes-zenesz falustársa Bözödi György kíséretében 1941. szeptember végén járta meg Budapestet a felvételek végett. A felvételek során Kodály Zoltán és Dincser Oszkár is jelen volt, de a gyűjtést mind Bözödön, mind Budapesten Lajtha végezte — tehát a Kodály szerepére vonatkozó, fennebb idézett megállapítás, úgyszintén Bágyi "egész sereg régi éneké"-re való hivatkozása egyaránt helyesbítésre vagy pontosításra szorul.

A kötet utószava szép sorokkal zárul: "Mesébe illő volt e két magányos ember találkozása: mindketten az emberek örömét keresték egész életükben. Egyikük csodálatosan mesélt, másikuk lejegyezte ezeket, kötetbe rendezte, és ahogy lehetett, megjelentette. Az első meséskönyvnek még együtt örülhettek, a másodikkal már csak Bözödi György, mert időközben Bágyi bá meghalt egy balázsfalvi aggmeházban, a harmadik kötet megjelenését azonban már ő sem érthette meg."

3. Én Bözödi György és Bágyi János társaságában egy harmadik "magányos ember"-ről: Gy. Szabó Béláról sem feledkeztem volna meg. Mert hadd idézzem az első két kötet éléről azt, amit mostanra tartogattam: *A tréfás farkas* élen "A borítólap és a szöveg közti rajzok Gy. Szabó Béla munkái", *Az eszös gyermek* élen pedig "Gy. Szabó Béla és F. Ferenczi Júlia rajzaival". Szerintem a mesegyűjtemény harmadik "társ szerzője" az a Gy. Szabó Béla volt, aki Bözödi barátjaként elzárándokolt Bözödre, ott számos helyszíni tusrajzot készített (talán otthon rajzolt), apróbb fejlécei és záródíszei szintén a bözödi coupleur locale-t sugározzák, és nemcsak Bágyi Jánosról készített

több portrét, hanem Bágyit és Bözödit együtt, mesegyűjtés közben is megörökítette. Mindebből a harmadik kötetben csak a hátsó borítóra jutott két kicsinyített rajz: "A fedél hátoldalán levő grafika Gy. Szabó Béla munkája Bözödi György *Az eszös gyermek* című kötetéből."

Vajon miért nem illusztrálták a kötetet Gy. Szabó Béla ama rajzai, amelyek ugyanúgy a bözödi földben gyökereztek, mint a mesemondás meg a mesegyűjtés? Erről a kérdésről Deák Ferencsel sikerült beszélnem, aki pontosan közvetítette a sorozat szerkesztőjének meggyőző álláspontját: a "Mesék — Mondák — Történetek" sorozatának minden kötetét színes rajzok díszítik, s Gy. Szabó Béla fekete rajzai kiríttak volna ebből az egységes megoldásból.

Igen ám, de amennyire a sorozat néhány kötetéhez sikerült hozzájutnom, azok már mind megjelent tudományos népmesegyűjteményekből készült népszerű válogatások, kellő nyelvi stilizálással, miként a sorozatcím alatt olvassuk: "6-14 éves gyermekek számára". Ezzel szemben *A Nap s a Hold keresése* nem egy tudományos gyűjteményből készült és nyelvilag stilizált népszerű válogatás, hanem egy eddig még kiadatlan, tehát első ízben megjelenő forrásértékű tudományos mesegyűjtemény, a köznyelvitől lényegesen eltérő és a gyermekek számára aligha élvezhető ö-ző nyelvjárásban.

Folkloristaként őszintén örvendek az eddig még kiadatlan mesék megjelenésének, de úgy vélem, hogy egy ilyen párját ritkító, sőt páratlan magyar mesemondói-mesegyűjtői életmű harmadszor már nemcsak gyermekkiadást érdemelt volna. *Bözödi népmesék. Mesélte Bágyi János. Gyűjtötte Bözödi György. Gy. Szabó Béla helyszíni rajzaival.* Valami ilyesféle összkidást érdemelne Bágyi János összes meséje Gy. Szabó Béla összes rajzaival és Bözödi Györgynek a mesemondóra, valamint a mesegyűjtésre vonatkozó összes föllelhető jegyzeteivel. Egy ilyen kiadvány az Akadémiai Kiadó számára sem lenne rendhagyó, gondoljunk például Domokos Sámuel nemcsak tartalmában jelentős, hanem kivitelezésben is elegáns gyűjteményére: *Vasile Gurzau magyar és román nyelvű meséi* (1968).

Az irodalomtörténet tanúsága szerint tíz vagy ötven vagy száz év elteltével a régi szerzőket újra fölfedezzük, munkásságukat méltatjuk és műveiket ismét kiadjuk. Remélhetőleg Bágyi János meséivel is ez fog történni, s akkor talán az én megjegyzéseim is hasznosíthatók lesznek.

KARÁTSÓN ENDRE

Barnasapkás, barkós, sima férfi

Házaspár áll sorba két nagy bőrönddel éjjel tizenegykor a taxiállomásnál. Rossz hírvé, északi külvárosba akarják vitetni magukat. Hiába kerül rájuk a sor, egymásután két sofőr megtagadja a fuvart. A harmadik — barnasapkás, barkós, sima férfi — vállat von és begyömöszöli poggyászeit a csomagtartóba. Készségben, úgy tetszik, nincs hiány. A kocsit aránylag nagy, szokatlanul új. A műszerfalat zöld fény világítja. A forgalmat a többi taxi akadályozza. Nagyon kell vigyázni, hogy a karosszériát ne érje karcolás. Ricsajban sincs hiány, no meg dieselgőzben, és akrobatikus a vezető üléseken fék, gáz, kormány, valamint dudu és reflektor egyidejű működtetése. Ebben a pályaudvar körüli túlekedésben nem csoda, hogy a barnasapkás, barkós, sima férfi panasza fog:

— Egye meg őket a fene. Hajaj. A fene egye meg. Hajaj. Hajaj.

Nem egészen követi az események ütemét, de az eseményeknek nincs igazán üteme. Az események zúrzavarosak. Hol sikerül elébe vágni a szomszédnak, hol a szomszéd tolat be két előtte szétváltó autó közé. Kényes helyzetek, fenyegető ábrázatok. A barnasapkás, barkós, sima férfi ropant ügyes; mintha a ráolvasásból merítené hatolási képességét:

— A franc essen beléjük: Hajaj. A bűdös franc. Hajaj. A lehető legbűdösebb franc.

Hatolva és ráolvasva szállítja utasait. Már beügyeskedte magát a narancsfénnyel táru-ló, visszhangos aluljáróba, ahol csak egy irányba hajthat. Felhaborodása itt is tart, és nem marad abba akkor sem, amikor a bulvár rivaldáján visszanyeri mozgási szabadságát.

— Ilyen a formám. Hajaj. Velem babrál-nak ki. Hajaj. Megnézhetem magam. Szakadjanak meg. Hajaj. Basszamegafene-gyemeg.

Hallgatóságot a kocsin belül keres, nem a többi taxishoz szól, úgy általában. Utasai azonban csak ülnek törődötten, nem veszik a lapot. A sofőr nem hagyja annyiban.

— Nem látszik a sötétben. Hajaj. Ugye, Önök se vették észre? Csak tudnám, mennyibe kerülhet. Hajaj.

Az asszony — őszes, lapos, borzongós — beletörődve rákérdez, hogy karambolozott-e. Innen aztán már dobbanthat a történetmondó. Lényegtelenül szembeállítva emeli ki a lényegest, mondván, hogy a karambol ugyan nem öröm, de nem is végzetes, halálost persze leszámítva, mivel a karambolra van biztosítás. Magának a főnöknek van. A lyukra viszont ki tudja, hogy van-e. Ő, az autót bérlő taxis sosem hallott róla. És ha nincs, akkor a főnök vele fizetteti meg a lyukat.

— Hajaj — mondja. — Hajaj. Basszamegafene-gyemeg.

A férj — pocakos, tartózkodó férfi — nem akarja feleségét ezzel a panaszkodó sofőrrel magára hagyni a lyukban és megkérdi:

— Milyen lyukról van szó?

— Amelyiken Ön ül, uram.

Felesége őszesen és laposan elmosolyodik. Férjén látszik, hogy legszívesebben pocaksánca mögé vonulna vissza. Mégis mostmár illik tájékozódnia.

— Vics volna ez?

— Kinek van itt kedve viccelni, uram? Az a baj, hogy komoly a lyuk. Az a baj, hogy belőlem paprikajancsit csináltak. Az a baj, hogy megbíztam bennük. Ha tudom, nem ereszttem el őket. Az a baj, hogy nem tudtam. Az a baj, hogy a főnökkel baj lesz. Hajaj. Basszamegabasszameg.

— Nem értjük — siet az asszony a férje segítségére.

A sima, barkós férfi sapkaellenzője alatt a tükörben hosszan szemügyre veszi utasait:

— Ha ők ülneek bent, nem ereszteném őket kiszállni. Nem én. A bűdös életbe, nem mentek el. Leszúrjátok a stexet vagy nem mentek el. Vagy hívom a trét. Dudálni fogok és francia kulccsal verem le a veséteket. Mit csináltak? Az orrotokat kellene belevennem. Hajaj. Csesszem a rossz fajtákat. Ne bagózzatok, mondtam-e? Ugye, mondtam? És mégis. Mi lesz most a költséggel? Addig nem szálltok ki, értitek?

A barnasapkás, barkós, sima férfi beszéde már-már rikoltozás. Ahogy nézi utasait teljesen mereven, halántékára lüktető, vörös tapasz nyom egy fényreklám. Úgy fordítja a kormányt, mintha kart tekerne hátra, mert hogy ő megmutatja:

— Megengedtem, hogy bagózzatok. Ugye, megengedtem?

A házaspár furcsálkodva összenéz. Nem szólnak. A sofőr is elhallgat. Törzse a műszerfal zöldjében; arcán most az utcai világítás neonfehérje. Egyszerre iszonyút bömböl:

— Hát akkor mért nem a hamutartóba nyomtátok a csikket? Nem volt gyerekszobátok? Szándékosan csináltátok, látom a pófátokon. A sunyi, beszari vigyorotokon. A görbe szemetek. Ganék. Széttaposlak, ha nem fizettek. És hitel nincs, érted, apucikám? Anyucikám, te sem úszod meg. Pakold csak ki a lóvét, ami nálad van. Úgy se lesz elég. Ide az ezüst öngyújtóval, az ezüst cigarettatárcával. Ide a bőrkabát. Én vigyem el a balhét, és te viseld a bőrkabátot? Alljon meg a menet. Az aranyfogaitokat is kiszerelem. Nekem sose volt még aranyfogam. És nem is lesz, ha a főnök velem fizetteti meg a lyukat. Hajaj.

A férj félregyűrve pocakját, próbálja azonosítani, hogy min ül. Látja, hogy a visszapillantóból a sofőr szeme rászzegeződik.

— Uram, nem találja meg a sötétben. Én sem vettem észre. A főnök se venné észre, ha este adom le a kocsit. Nappal kell leadni, az a baj. És akkor kiderül. Hiába mondom, nem én voltam. Basszamegabasszameg. Neki az nem számít, hogy engem csöbe húztak. Hogy én azt mondom, meglógtak. Hogy nem is nagyon néztem meg őket, csak arra emlékszem, bőrkabátja volt a férfinak is meg a nőnek. Mint önöknek. Azt fogja mondani, basszameg, te nekem ne hazudozz össze-vissza. Te fizesd ki a kárt. Mi van ott az ülésen? Nem sül le a műanyag a pófádról? Mert műanyag van a pófádon, nem emberbőr. Át akarsz himbálni, őcsi. Mi van ott az ülésen? Mi? Mondd ki te. No, halljam, tanúk előtt. Nem mondod? Félsz? Félsz, hogy kárt teszek benned? Olyan kárt, mint ami az ülésen esett? Azt mondod, hogy az utasok tették. Mért nem kaptad el a gigájukat? Mért nem tépted le róluk a bőrkabátot? Mért nem

vetted el a nő kezításkáját? Basszameg, csak hátranyúlász és elrántod. Az arany öngyújtóval. Az arany cigarettatárcával.

— Nem dohányzunk, kérem — szólal meg az asszony egyre őszebben, egyre laposabban.

— Attól még lehet öngyújtója és cigarettatárcája. Kaphatta ajándékba, és a dohányzást bármikor el lehet kezdeni. Legveszélyesebb a tapasztalatlan kezdő. Ők se dohányoztak, amikor beszálltak. Mégis itt a lyuk az ülésen. Kiegették. Nem is vettem észre, amikor rágyújtottak. Vagy amikor egyikük rágyújtott. Nem lehet elvárni tőlem, hogy az utasokra vigyázzak. Elég a kocsira vigyázni. Elbambulok egy pillanatra, és megvan a baleset. Mit szólnának, ha feldöntenék valakit, és önöknek ki kellene szállniuk? Itt az úttest közepén a két kofferral? Vigyázzanak csak önök a hamuzásra, a csikkezésre. Ha baj lesz, nem ereszttem el egyiküket se. Visszatartom a poggyászt ott az úttest közepén, a halott csávóval. Önök lesznek a felelősök a gázolásért. Megmondom, hogy az égésszag miatt hátranztem. Önök a felelősök. Hajaj. Basszamegönöketafene. Hajaj.

— Mért nem írja ki, hogy tilos a dohányzás? — kérdi a férj, kinek kopasz fején nyugtalanul villóznak a szemközt jövő járművek fénypásztái.

— Nem olvassa el azt senki, kérem. Ha szólok, kiröhögnek. A kárt meg eltitkolják. Önök is úgy csinálnak, mintha semmi se lenne. A főnök meg nekem veri ki a huppot. Elveszi a jogosítványt. Többet nem ad hitelbe kocsit. Pipa lesz rám a kár miatt. Hajaj, a vörös fejből rám mered a bögyölyszeme.

— Mibe kerül egy ilyen ülés? — kérdez rá a férj tartózkodóan, de tárgyilagosan.

— Sokba. Biztosan rengetegbe. Azért lesz olyan pipa a főnök. A kocsit alig pár hónapos. Még megvan az új szaga és tessék, le van értékelve. Öreg kocsin hagyján, egy újon szentségtörés. Össze ne rondítsd nekem, mert kicsinállak. Ezt mondta, basszamegafene-gyemeg, és egy puha ronggyal törülgette. Legjobb, ha kesztyűt húzol. Azt is mondta, nézzem, a napsugár táncol a szürke zománc-on, és bedugta a fejét a kocsit belsejébe. Simogatta a makulátlan üléseket, és külön tapogatta a varrások közt duzzadó, bársonyos hurkákat. Szerette, hogy olyan újak, olyan feszesek. A szeme fényét bízta rám. Van az ilyennek ára? Hajaj. A lelke üdvössége rajt, látszott a vörös fején, a bögyöly szemén, oda volt érte. És ezek belenyomják a csikket. Bűdös állatok.

— Talán meg lehet foltozni — hangzik őszesen a feleség hangja, mintha a haja szála-it ajánlaná fel stoppolás céljára. Lapos és borzongó alakja segítőkészen lebben egy erősebb fényhullámon. E percben a sofőrt árnyékkal fedi, csak méltatlankodó válasza van jelen:

— Csirizzel, ugye? Gumiarábikummal? Hajaj, hajaj. Észnél van, asszonyom? Egy kottont könnyebb összevarrni. Ha nem ülne rajta az úr, láthatná. A lyuk pereme elszenesedett. Átmérője két centiméter. Talán több. Az anyag meg feszes. Stoppoláshoz fel kellene bontani az egész huzatot. Hogyan lehetne kézzel újra kifeszíteni? Ha jobbról húzná, balról lógna ki a gommapiuma, ha balról, viceversa. És a lyuk még nem is lenne megcsinálva. Basszamegabasszameg. Ne mondja, hogy kárpitossal kell újravezetni. Hol talál maszekot, aki ilyesmit elvállal? És

ha elvállalja, elkészíti-e ugyanolyanra, ahogyan a főnök szerette? Pontosan olyan fesszere, hurkásra? Csak üzemben lehetne megoldani, de fogja fel, asszonyom, hogy engem körülrohognének az alkatrész osztályon, ha beállítanék, hogy húzzák nekem újra ezt a meghibásodott ülést. Önt is körülrohognék, pedig idősebb nálam, harsányan körülrohognék, meg az urat is, hiába olyan óvatos. Lerína róla, hogy ő is cinkos. Ül a lyukon, mintha az a lyuk nem lenne ott, és lehetne még valamit csinálni az érdekében. Ön is, asszonyom, úgy ül, mintha a lyuk nem zavarná. Mintha be lehetne még dugaszolni. Mintha képes lenne még rá valaki. Mintha nem kellene végleg kidobni.

Stoplámpánál megállnak. Jobbról, balról járművek zárkóznak fel: arcok fordulnak feléjük. A sofőr borúlátása fokozódik.

— Ki kell dobni, hajaj. Ha én nem dobnam ki, ő dobna. Neki nem kell. Mert mért szerette ő hibátlanul? Úgy volt szép? Persze. De úgy nem vonta magára a figyelmet sem. Basszus, basszus, egy lyuk megcsiklandozza az embert. És a kíváncsi ember azonnal meg akarja tapintani. Be is akarná dugni az ujját a kíváncsi ember. Forgatni benne, hajaj. Lát-

nyözön és csöngetés, harangozás, gongütések.

— Utolsó a menet — üvölti egy kegyetlen kényúrnak öltözött legény, készen arra, hogy a késlekedőket és vonakodókat lekapja tíz körméről. A söfőr rémült ívben el akarja kerülni, de ekkor cintányér és gőzkalapács együttes hatásával tör ki elektronikus zene. Be a dobhártyákba a járdaszélre kitett, póznákra, villanyoszlopokra erősített hangszórókból. Azonnal fékez a taxi, s aki benne ül, a látványra felejtkezik. Óriási, kasírozott kengurura, amely emberien vigyori arcával ugrásra készen kuporog egy ferdére beállított korong közepén. A korong két egymás feletti rétegben összehajtogatott fémkarokból és szánkó formájú ülések tömzsi koszorújából áll. Reflektorok kékes fényében megcsillan az acélhenger, amely a szerkezetet tartja, maga pedig csapágyakkal bélelt lyukba fúródik. Fehér hold-álarcot viselő, szűk trikóban domborító hölgy mikrofonnal tessékeli a közönséget. Kiáltásait a táltosodott zenekar aláhúzza, összetöri, összerakja. Ő a népséget-katonaságot a szánkókban elhelyezi és akinek nem jutott hely, azt az éjszakába visszaküldi. Ő int búcsút az

a talpai alatt forgó glóbuszon. Egy lendület, és Ausztráliából Kínában terem. Egy erősebb szisszenés hatására hat csuklós kar behúzódik. A másik oldalon hat zuhanni kezd. A kenguru Dél-Amerikába ugrik, ijedt kiáltások kíséretében. Visszalökődik a hat kar, végükön a szánkók súlyzóként feszülnek. Le is szakadhatnak. Tíz-tizenöt méterre zuhannának, akik bennük ülnek. Tíz-tizenöt centivel arrébb a kenguru már a világ végén ugrál. Pokolian szórakozik a két barkós ember. Amerikai mogorót próbálnak hajigálni a nagy, vigyori állat erszényébe, de túl messziről dobnak. Szánkójuk pedig most olyan vad hullámszába fog, hogy két kézzel kell megfogódzkodniuk. Barlang mélyéből kitörő, hiéna- és gyászos sakálkiáltásba csap át a zene, a hangolósban elnyúlik, kibicsaklik, pléhlabosba roskad, végül átadja helyét valami eszeveszett fűrészelésnek. Egymásután minden kar összecukódik, majd mereven kiegyenesedik. A mozdulatokat egyenletes szusszanások kísérik, mintha légzésgyakorlat folya párhuzamosan. A henger viszont a kilökések irányát szeszélyesen változtatja. Ha az egyik fel, a másik le, a harmadik átlósan hátra. De ez nem azt jelenti, hogy a negyedik átlósan előre; lendülhet le vagy éppen fel olyan kiszámíthatatlanul, ahogyan Síva hadonászik a világkeréken. Tenyerét hol égnék tartva, hol földnek fordítva. A kenguru ugrásai is váratlanok, csak vigyora tanúskodik törhetetlen jókedélyéről a ki-kitörő borzalomkiáltások zűrzavarában. Mert egyes kilendülő szánkókban utolsó erejükkel kell megkapaszkodniuk a bent ülőknek, amikor ülésük visszájára fordul. Valóságos csoda, hogy csupán egy test hullik ki, éppen a barnasapkás és a vörösbarbós között az egyik.

Elsősorban persze a taxiból kinézők szeretnék tudni, hogy melyik, de a cikázó lézerpászták színváltásában eldönteni ezt lehetetlen. Túl messze áll egyébként is a kocsi: az sem tisztázható onnan, van-e a szerkezet túloldalán lezajlott baleset körül csoportosulás, és egyáltalán lehet-e balesetről beszélni. Annyi látszik pusztán, hogy az, aki a szánkóban maradt, egy másodperc töredékéig néz a másik után, a továbbiakban leköti saját életének féltése. Folyik tovább a pörgő acélhenger erőmutatványa, tizenhat polipkar hintázó lengése, ritmikus szuszogása, ritmikus kilökés, sikoltások, elektronikus nyögések, a víg kenguru dobbantása. Kérdés most már az is, ki bírja gyomorral, idegekkel, ép ésszel, hol van a határ? Választ azonban, úgy rémlik, a motolla nem kíván: utolsó kilélegzéssel, lehangolódó zenével megáll, és a vidor, nagy állat ismét Ausztrálián kuporog; erszényéből most derűs kis-kenguru fülel.

— Milyen mulatságos — hagyja abba a borzongást az összes, lapos asszony. Férje is elégedett nézőként kulcsolja össze kezét a pocakján. A sofőr szemmel tartaná még a zárórát érvényre juttató legényt, aki sietősen kibújik kegyetlen kényúri jelmezéből, miközben a szűktrikós, telivér nő, továbbra is álarcban, a neon és lézer kioltásával foglalatokodik. Kisvártatva a taxiban mindhárman visszamerülnek a műszerfal zöld fényébe. A sofőr körvonalai elől enyhén foszforeszkálnak.

— Hajaj — sóhajtja és visszakormányoz a menetirányba. Nem állította le a motort.

>>>>> folytatás a 20. oldalon

Lukács Mária: Condition humaine

tak már olyan zsarut, aki nem akarja az egész kezét bedugni? Ezért fizetik. Ha nem talál semmit, zabol. De a zsaru mindig talál valamit. Nem is kell becsempésznie semmit. Lehet, hogy az üzemben felejtettek valamit benne. Vagy benne hagytak készakarva. Az meg úgy is kijön, ha belenyúlnak, ha nem. Elég, ha ráül valaki jó testsúllyal. Kipaszírozódik, értik, amikor a legkevésbé számítanak rá. Hajaj.

Ahogy a lámpa zöldre vált, a barnasapkás, barkós, sima férfi kiugratja a taxit. Ritkul a forgalom a városból kivezető, széles úton, melynek két oldalán a háztömbök már majdnem teljesen feketék. Nem lehet tudni, mi történik bennük. Sötét, nehéz jelenlétük az útirány kijelölésére szolgál. Mint mindig ilyenkor éjszaka. Csak most a hangokat is visszaverik, az egyre erősödő, pufogó hangokat, és felelnek is rájuk az ablakosok heves rezgésével. A város utolsó és a külváros első, egymásba lyukadó két terén búcsúsók hívják a közönséget még egy menetre. Fé-

elektromos gitárok húrjain útrasiklóknak. Az egyik szánkóban a sofőr ül egy vörösbarbós, bögölyszemű emberrel, aki kezeléskészen jött szórakozni.

A taxi utasai a sofőrt keresik. Nyugtatón őket, hogy ott a helyén a sofőr, ha a sofőr arcára nem ülne ki riadtság. Ő sem érti, láthatólag; egyikük sem érti.

Átlósan gördülő körhintává alakul a szerkezet. Könnyedén suhannak a szánkók a kinyúló karok végén, melyek közül a földgömb bontakozik ki zöldesbarna realizmussal, ezüstre festett tengerfoltokkal. A gömb az acélhengeren, a gömbön a kenguru kuporogva, majd egyet, kicsit szökkenve. Visszahulló talpa alól sűrített levegő szisszen, és négy kar megemelkedik. Szép lassan mind a négy visszaereszkedik, a kenguru megint szökken, s a következő négy kar emeli meg szánkóit. A hintázók között ott van a barnasapkás, barkós, sima és vörösbarbós, bögölyszemű. Arcukra van írva, hogy élvezik a repülést. A kenguru élvezi a szökellést

>>>>> folytatás a 19. oldalról

Végig ugrásra készen ült. — Hajaj — sóhajtja — hajaj.

De a látvány hatására némileg feloldódott pocakos közbevág bátorítóan:

— Látja, másutt talán több panaszra van ok.

— No, no, attól még a mi szakmánkban nem könnyebb. Hajaj. Hányszor támadják meg a kollégákat, megmondjam? Azelőtt évente egy eset nagy szenzáció volt. Újabban jó, ha csak kéthetenként egyszer. Mindet nem is írják meg az újságok. A megfenyegetett és kifosztott sofórt. Akinek kötéllel szorították a nyakát, kloroformos vattával tömték be a száját. Akit kalapáccsal leütöttek. Ez a rutin. Ugrik egyheti kereset, begyűlik kéthetes kórház. Van, aki megússza egyéves idegsokkal. Ha élve marad. Akkor írják meg az újságok, ha megkrepál. Önök is tudják, milyen könnyű préda egy sofőr. Még az is, akinek van fegyvere vagy farkaskutyája. Fecskendővel hátulról az tartja sakkban, aki akarja. Pláne ha két utast vesz fel. Egyik nyomja hátába az ölt, másik a kasszát ugatja. A kutyának már elvágta a torkát. Ha a sofőr nyekken, neki is elvágják. Basszamegabasszameg. Ha nem nyekken, akkor is levágják. Ontják a sofőr véré, mint a mangalicát. Ott hagyják a volánnál hörgő állapotban. Nemrégiben jött egy utas és kénytelen volt a félhalottat teljesen megölni. Ha életben hagyja, a sofőr esetleg feljelenti, rákeni az egészet. Rajta kérik számon a lövét is. Kettőnek már könnyebb tanúskodni eggyel szemben.

— Férj és feleség tanúságügyben csak egy személynek számít — szól közbe tárgyilagosan a férj, akinek pocakja távolságtartóan domborodik egy ostorveles lámpa megvilágításában.

— Mégis inkább kettőre, mint egyre gyanakszanak, ha a sofórt fel is darabolják. El tudják képzelni, milyen munkai igényes az ilyesmi? Maga a felvágás hagyján. Sebész, szobrász, hentes, böllér, gyógytornász mind elvégzi könnyűszerrel egy nylon fólián. De aztán egyedül mihez kezd vele? Be kell rakni a sofőrdarabokat vízhatlan zsákokba, és önök is tudják, milyen nehéz egyik kézzel a zsákot tartani, másikkal a vértől csurgó húst gyömszölni. Komikus is. A Chaplin szokott ilyesmit csinálni.

— De nem feldarabolt hullával — borzong fel laposan az összes asszony, akinek a foszforeszkálás megkeményíti arcát.

— Akármivel, az idétlenség ugyanaz. És akkor még meg is kell szabadulni a zsákoktól. Nem lehet csak úgy felbiciklizni velük egy hídra és onnan a vízbe dobogálni őket, mert az, kérem, nem természetes. Egyes járókelők megütözközhetnek a pazarlásban. Ha ketten bicikliznek fel két különböző hídra, az egész más. Véletlenül mindegyiknek a kezéből kicsúszik egy csomag. Megjátszhatják a kárvallottat. Bár volt már olyan eset, hogy a partról utánaküldtek egy kutyát, és az kiúszott vele. Hajaj. Ezért biztosabb a földi maradványokat a postára bízni. Persze akkor megint könnyebb kettőnek csomagolni. Gondolják el, levágni a csomagolópapír vastagját, hogy ne legyen túlsúly, úgy megkötni a zsineget, hogy a csomó feszes maradjon. Hogy ne csússzon rá a címre.

— Kinek a címére? — hajol egyszeriben előre az eddig teljesen higgadt házaspár.

Egész közel foszforeszkálnak a barnasapkás, barkós sima férfhoz, aki vállat von:

— Hát az a tombola. Kiszúr az ember valakit egy vidéki város telefonkönyvében, aztán annak. Szavatolom az eredményt. Mikor a címzett kibontja a csomagot, nem meri kihívni a tréket. Kínos egy ilyen hulla. Viasz-sárgán összehajol a címzett azzal, akit házatáján leginkább bizalmasának tud. A másik illető is penészzöld lesz. Ha van a házhoz kert, megpróbálják elásni. Ha nincs, útra kelnek minél messzebbre.

— A férjem tegnapelőtt nyeste a rózsákat — jelenti ki az asszony, amilyen laposan csak tudja. Férje helybenhagyólag mereszti pocakját.

— Látják. És mégis. Az ember utazni kíván. Hajaj. Gurulni egyik helyről a másikra. A főnök is beült. A jó új szagért, mondta, de azért szivarral kínált. Felváltva vezettünk ide-oda. Hol ő ült elöl, hol ő ült hátul. Mindketten szivarral. Pokolian szórakoztunk. Járunk a búcsúban is, ott vettük fel az utasokat. Ő kiszállt. Most is hallom, annyiszor mondta: Kicsinállak, ha kiegészed. Aztán a bőrkabátosok csinálták meg a kárt.

— Hogy néztek ki? — kérdi borzongva az asszony, akit férjével együtt vakító reflektor világít meg. Fénnel szemben a sofőr barkószőrei valósággal izzani kezdenek.

— Nem néztem én azt, kérem. Nem merem. Hajaj. Ketten voltak egy ellen. Ha a volánnál a főnök ül, az biztos más. Ő olyan basszamegabasszameg ember. Tuti elkapja őket. Hajaj, azért mégis egyedül van, ők meg ketten. Képzeld el. Egyikük barkónál fogva odarántja fejét az ülés támlájához, másikuk a stukkert nyomja a halántékához. Ő mit tud csinálni? Legfeljebb hadonászik, a stukker meg elsül. Átmegy a golyó a koponyáján és durr, bele az ülésbe. Hajaj. Azt hiszem, megérkeztünk.

Csupán a holdfény mutatkozik a düledező vityillókkal szegett, barátságatlan utcában. Vadbozóttal telenőtt, átláthatatlan kert előtt áll a taxi. Lehet, hogy beljebb meghúzódik valami tákolmány, mivel van aránylag karbantartott drótkerítés, de teljesen eltakarja a sűrű, melybe időnként belekap a szél. Úgy zörgeti, mikor a taxi ajtaja kinyílik, mintha nagy test ugrálna benne össze-vissza.

— Végül is megmondja a főnöknek? — kérdi a tartózkodó férj pocakja feletti belső zsebébe nyúlva.

— Inkább önöknek mondtam meg.

A sofőr hátrafelé kászálódik ki a kocsiból és folyamatosan az utasokra dülleszteti szemét.

— Önöket olyan jónak nézem, hogy akár örökbe is fogadnának.

— Akkor hát fizetünk nem is kell, se a fuvarért, se a történetért?

— Ugyan, szóra sem érdemes — menti fel őket a sofőr, aki már a csomagtartót nyitja. Erőlködés közben leesik a sapkája.

— Maga hogy megvörösödött — borzong az asszony az eddiginél valamennyire még őszebben.

— Hajaj, most már ezt is tudják.

— Még a lyukat nem láttuk — jegyzi meg igen tartózkodóan a férj.

De erre már nincs készsége a sofőrnek. Söhajtva és simán elhajt.

— Basszamegabasszameg — mondja erre a férj. — Bevigyük a koffereket vagy maradjanak kint az utcán?

VERESS GERZSON

Tájkép — csata előtt

Király Lászlónak

(...) Mert ez a táj már nem a valódi; csak krétarajz, vásárfia, penésztől fénylő ócska holmi, Isten kezében Biblia. (...)

Füzesi Magda

Repkényes őszben leng a hinta rejtés rímek játszótérén, körül' trásra fogy a tinta, részünk a parttalan palinta: Rend (?) — nem ilyenek képzeltem én...!

Szemünkkel vallatom a tájat! —: vetésforgóján évszakok váltólázában örönylenek hideglelősen nappalok,

míg Hold, Nap aprópénze csörren, perselyli dúvad éjszaka, órségváltás a keresztfánál: tűnő hitünk panaszfala;

s az ütközet: a kiválasztott lét-pörben téteti magát — elbukásain nagy csatáknak; Isten, kezében Bibliát

— forgatókönyvét harcainknak —, hord bajfóvádsunk évadán, míg búvszókat regél a fáma, esdekelvén: — Tárulj, Szezámm!...

— "Sors! — nyiss nekem tért!": így idézzük rég-hunyt poétánk szózatát, nem, benső tájunk nem a valódi: csak krétarajz, vásárfiát

kikiáltó, ki lét vigéce, fenekszik: újabb ütközet harcmezőin fehér lapoknak alánkgyújtja a Szent Tüzet:

lángokban poétai szószék: "a költő égő asztala", tetszholtukból éleszt igéket nemzetdalárdánk kardala

csap magosába csillagoknak: az éter egyetlen zene! — csak a táj, az nem a valódi! ... kötéséből fölmentene;

a megváltástan albumában tettenérsz illó szavakat, napsugár-húron zendülben riasztasz vízze holt szavakat,

így szervül más Rendé az összkép: kint-bent tájunk csata előtt, fegyverzajjal hangol seregünk, előzőnli a harcmezőt,

igét zúdit honfoglalásra a nyílt és búzó értelem, bajfóvádsán metaforáknak kél élessé fent énekem,

... — így: zsoltáros dalokba fogva elforog velünk a világ; illó szigor: "determinálja egyik dolog a másikat",

mennyig-hallt históriás verkli mond Téged és mondja magát: Isten kezében Bibliáját: krétarajzot, vásárfiát...

TÓTH MÁRIA

Kis fehér lelkek

Élete során vajon hányszor sóhajtott fel Komlós Adél emígyen: Istenem, ha egyszer lenne nekem is egy bundám?! Nem túl gyakran, ám nem is túl ritkán, körülbelül annyiszor, mint azok az asszonyok, akik nem mondták le arról, hogy elegánsak, mutatósak is legyenek. Ilyen szempontból normális, átlag teremtség volt Komlós Adél. S ha még azt is hozzá fűzöm, hogy lett is neki bundája, akkor világos, hogy a nevezett személy nincs minden szerencse híján. Hogy a bundához akkor jutott hozzá, amikor igazságosság és logika szerint már nem sok szüksége volt rá, az már az ő "karmája". Komlós Adél, a bundatulajdonos ugyanis megszűnt nőnek lenni, öregasszony volt, semmi egyéb. Evidens öregsége abból a mozdulattól is kiderült, amikor ebédkor ösztönösen felemelte, álla alá tartotta a tányért s úgy kanalazgatta ki belőle leveskáját. Továbbá enyhén, de állandó jelleggel remegett a feje. A feje a '89-es forradalom óta reszket. A forradalmas éjszakákon, a sötét lakásban, az ablak előtt ácsorogva leste a nyomjelző golyók ívét az égbolton. Balról jobbra löttek. Adél asszony feje is balról jobbra csuklik. Hogy emlékezzék rá: történelmi idők tanúja volt. No és abból a szempontból is kimondottan szerencsésnek számított Adél asszony, hogy rendszertelenül, de igenis kapott külföldről csomagokat. Manapság használatos szóval élve: szponzorizálták. A bundához a forradalom után két évvel jutott hozzá. A dobozban elhelyezett szőrme néhány tasak levespor, kis üvegben öt deka neszka vé ráppottyantva, no meg tea, főleg tea. Abból pontosan négy dobozzal, a legjobb minőségben. A jó rokon amolyan minden irodalmat faló kultúrlény volt, olvasott valamit az orosz szamovárokról s ebből kiindulva úgy képzelte, hogy itt, Kelet-Európában óriási a teaszomj. A ruszkinál, meg Romániában is. Elvégre valami utánzásra, majmolásra méltóra fél évszázad leforgása alatt csak rábukkantak a kis népek is, a nagy, keleti szomszéd zajos csodálatában.

Adél asszony olyan jó húsz esztendővel ezelőtt szakszervezeti társaskirándulással eljutott Moszkvába. Micsoda rút, zsúfolt város volt, már abban az időben is, szakasztott olyan, mint a román főváros most, napjainkban. A vonaton, a szállodában reggel, este s egyáltalán a nap minden szakában, órájában egyetlen szót többször is hallhatott: KIPICSOK... Főzték az oroszok a teavizet s boldog képpel kínálták, osztogatták mindenkinek. Már mint a felfőzött vizet. Ezen a téren a nagy Szovjetunióban minden kétséget kizárólag beütött a kommunizmus. Mindezek megtapasztalása után Adél asszony így bölcselkedett magában: utóvégre valamivel csak le kell öblíteni a sok, torkon ragadt, undorító lepedéket. S ha Komlós Adél idáig már eljutott magánfilozófiájában, az már azt bizonyítja: politikus fej, okosan túl fogja élni a szocializmust, mert nem bolond világgá kürtölni a diktatúra ellen érzett megvetését. S mint az emberek nagytöbbségében, benne is kialakult egy jó adag képmutatás és sunyiság.

Miközben a négy doboz teát nézegette, arra gondolt, lám, nem felede ő el azt a régi kirándulást, meg azt a nevetségesen hangzó szót: ki-pi-csok...

Adél asszony, mielőtt teavizet tett volna föl magának, kevése ideig elnézegette a tévében a szalonnásképű Borisz Jelcin urat, az orosz államfőt. Jelcin még nyugodtnak, kiegyensúlyozottnak látszott, olyannak, aki nem sejtí, hogy lesz ő még nyugtalanabb is. Adél asszony szívesebben ivott volna kávé, de neki arra nem tellett. Ki-pi-csok... Jelcin a tévében éppen füt-

fát ígért a népnek. Jó, ezt már ismerjük a román példából is — gondolta Adél asszony —, s egyetlen mozdulattal elzárta a tévét. S akkor valami belső sugallatra felkapta a körömvágó kisollót és felfeszítette a bunda bélését, hátul. Szerencséjére, amikor ezt a műveletet végezte, éppen a mamától örökölt öreg, kopott fotelben ült, különben a meglepetéstől hanyatt esett volna. Nem holmi műszórmet tartott a kezében, hanem valódi perzsabundát.

A város lány a faluról bekerült ember logikájával meg se nézte alaposabban a bundát, akinek ugyanis a rokonai öt deka neszka vétküldenek, az jómaga szegény ember, s az ajándékozó — a külföldi — kimondottan földhöz ragadt. Aki öt deka neszka vétkü kap, az műszórmetre van előjegyezve a mennyországban. Adél asszony elgémberedett ujjaival babrálta a bundát s a zsebében levélkére bukkant. A jó rokon azt hozta tudtára, hogy a bunda egy ismerős ajándéka, az adott túl rajta, még hozzá sietve. De nyomban. Viselje Adél tánti egészséggel, boldogan.

Adél asszony volt már annyira öreg, rendelkezett annyi élettapasztalattal, hogy tudja, a fájdalomtól letaglózott özvegyek sietve akarnak megszabadulni az emléktárgyaktól, főleg ruhaneműtől, a ruhatárnak még az illatától is. Eladni nincs szívük, megtartani nincs lelkierejük. Adél asszony menten felmérte, a holt kistermetű, filigrán lehetett. Hát igen, ő főleg nézni fogja ezt a bundát, s ezzel szétteregette a szék karfáján. Gyönyörködött benne. Hol nyitott tenyérrel dédelgette, hol csak a tekintetét sétáltatta rajta. És szeméből kicsordult egy forró könnycsepp. Eszébe jutott, hogy volt ő gyűrűs menyasszony is, ám a vőlegény a partit visszamondta, sőt, levélben a szerény, vékony eljegyzési gyűrűt is visszakövetelte. Ő akkor megalázkodott, bakafántoskodott, hogy hiszen megfizeti a gyűrű árát s elteszi magának emlékébe. De nem, a férfinak a gyűrű kellett, az a pléhvékony, szerencsétlen kis karika. Bezzeg, ha ő akkor jólöltözött nő, ha egy ilyen bundában jelenik meg a randevún, a férfi biztosan futott volna utána. Aki ért hozzá bundát viselni, annak van ruhatára, múltja, s főleg van pénze, elvégre a bundát, a ruhákat viselte is. Az egy érdekes, titokzatos, csodálni való asszony. Egy szóval: az nem Komlós Adélka.

Lassan csitult a sírása, de azért jódarabig még cérnavékony hangon, nyafogva, kissé affektálva lamentált, hogy lám, ilyesmí is csak vele fordulhat elő. Övé a perzsabunda, de örömet már nem lelheti benne. A bunda fatálisan kicsire szabott. Más asszonynak készült.

Ám a perzsabundával együtt mintha Jótündér suhant volna be a házba, a hideg konyhába, ahol hétszámra legfennebb paprikás krumpli párája szállt fel. S ez a krumpligulyás is nagy szerencsének számított, mert két évvel a '89-es forradalom győzelem után, Romániában se krumplit, se hagymát nem lehetett kapni. A bundával viszont Adél asszony mégis jól járt, mert csoda folytán, házába beillant végre a szerencse. Előbb nem ismerte fel, de aztán napról napra megtapasztalta s ennek eredményeként megvilágosodott előtte: ilyennek kell lennie a szerencsének. A szürke bunda minden biznnyal magával hozta az anyaállat testéből kimetszett bárányok ártatlan lelkét, azokét, akikből sose lett ugránczó, bégető élőlény. Kimúltak, mielőtt megszülettek volna. Adél asszony szerint csakis ez lehet a magyarázata annak, hogy kis, fehér lelkek lengték körül a bundát. Láthatatlanul, de állandóan Adél asszony mellett csetlettek-botlottak. Félig kisbá-

rányok, félig szárnyas angyalkák. Elegendő volt lehunynia a szemét, s máris hús-vér valójukban vélte látni őket.

Ettől a naptól kezdve, ha vásárolni indult, a hónapok óta üres üzletben éppen akkor került valami a pultra, valami, amit egy nyugdíjas is megvásárolhat magának. Továbbá rég nem látott barátoktól hozott levelet a postás, enyhült ízületi reumája, egyetlen cserepes növénye, amelyet napközben oda költöztetett, ahol pont tartózkodott — így legalább lehelletével melengette —, télvíz idején friss leveleket hajtott. Mindezek tapasztaltán Adél asszony felmérte: az Úristen végre megszánta és feléje fordította az arcát. S a feláldozott, hófehér bárány-lelkek szárnyán Adél asszony életében gyökeres változás állt be. Nem cselekedett ő semmi különlegeset, mégis minden magától helyrebillent. S főleg a lelkében könnyű, harmonikus békeérzet áradt szét. Szemérmesen viselte az Istentől való kegyelmet, nem kérkedett vele, elegendő volt, hogy tudta: ez egyszer az övé.

A gyönyörű perzsabundát pillanatnyilag nem őhajtotta eladni, egyáltalán semmi konkrét szándéka nem volt vele. Különösen azután, hogy már száz százalékosra vette csodatevő hatását. Adél asszony mindig értett hozzá szép csodákban hinni s ezt odáig fokozta, hogy a végén már szép volt a hit tárgya is, jelen esetben a bunda.

Történt aztán, hogy tél vége felé felkereste egyik barátja, akinek az ura privát húsüzletet nyitott. Tésztával, kávéval jött a Terka, mert az világeletemben olyan volt, hozott, teli kézzel lépett be minden házba. Ők, a régi barátok, leültek, kávézhattak, süteményt csipegettek, s elöttük, a széken a perzsabunda. Adél asszony nem sietett szekrénybe dugni, naftalinba rakosgatni, egész áldott nap látni akarta. S a végén Terka kis, öklömmí, ráncos arcára elképedés mázolódott fel, a szeme óriásira pattant.

"Hallod csak, Adélka, ez meg micsoda itt?"

Mese-mese-meskete a csomagról, meg a szerencsét hozó bundáról, ami az övé, elvileg és birtokjogilag, de soha nem grasszáhat benne a világ szeme lőtt.

Es Terka lassan, szinte a bűvölet mámorában felállt a székről s minden engedély, rábeszélő vagy helybenhagyó biztatás nélkül, egyetlen lendülettel belebújt a bundába. Vékony madártestét megrázta, vállig emelve a karját, forgolódott. A bunda passzolt.

"Te, Adélka, add te el nekem ezt a gyönyörű bundát, mert én rettenetesen megkívántam!" — rimánkodott Terka.

Adél asszony kezdetben hallani sem akart erről az üzletről, tagadólag rázta a fejét, holmi irritált, makacs elutasításba burkolódzott.

"Már hogy adnám el, mire fel dobnám el magamtól a szerencsémel! Ilyesmit igazán nem kérhetsz tőlem te, Terka!" Magában el kellett ismernie, hogy a vánnyadt, öregedő Terkán csodával határos változás ment végbe. Ő volt az, és mégse ő volt. Ragyogóan festett a bundában. Terka még midig nem vetette le a bundát, hanem szorosan odatelepedett a barátja mellé és megvallotta neki, hogy a férjének, a Bélának a postásánnyal van viszonya s otthon, a hálószobában egyáltalán "nem bizonyít".

Adél asszony a szűznek maradt vénlány ártatlan csodálkozásával motyogta:

"Haza adja a pénzt?"

A hentes Béla hazaadta, estelente egy kis piros vájdlingba szórta, s azt másnap reggel Terkának meg kellett számolnia. Hogy mint feleség, ne unja magát szerfölt. Adél asszony maga elé képzelte a kis, piros edényt (már amennyi fantáziája volt neki) a belebokrosított bankókkal, és felnyögött:

"Jézusom, és te meg kell számoljad minden nap azt a halom pénzt? Ezek után mi hiányoz-

>>>>> folytatás a 22. oldalon

KÓDEX—

Szűcs Jenő bizonyára ismerte Thuküdidész mondását, miszerint a történetíró a végezt írja meg a múltat, hogy figyelmeztessen a jövőre. A rendszerváltozás hajnalán az életének önkézevel véget vető nagyszerű magyar történész csodálatos elmeélel mutatta ki, hogy Közép- és Kelet-Európa társadalmi nem egyszerűen tévúton bolyonganak, melyről egy határozott akarat a helyes útra penderítheti vissza őket, hanem kényszerpályán járnak, mely a római birodalom felbomlása óta fogva tartja őket. A történelem nem ismeri az utóvizsga intézményét, aki kimarad, annak nincs irgalom.

A szocialista társadalomszervezés kényszerében fogant közép- és kelet-európai államoknak hat évvel a rendszerváltozás után szembe kell nézniük a szocializmus örökségével, mely már nem politikai intézményekből, a rendőrhatalom önkényéből, a megszálló hadsereg akaratából áll. A szocializmus ma már a lelki tehetetlenség, a kialakult szokások, reflexek és értékek formájában van jelen Közép- és Kelet-Európában. Keserű felismerés, hogy az államszocializmust túlélte az elmaradottság, a provincializmus és a hamis illúzió. Bármennyire is tiltakoztak kezdetben az érintett társadalmak, 1945-öt követően Magyarországon mégis létrejött a szocializmus intézményrendszere, mely a nálunk — épügy mint másutt régiókban — először teremtette meg a szociális szükségletek új rendszerét, magától értetődővé tette a méltó élethez való jog egyenlőségét. Utóbb ugyan a rendszer a szükségletek felett gyakorolt diktatúráként működött, de elsőképpen azokat a szükségleteket nyomta el, amelyeket önmaga hozott létre. A szocializmus politikai gazdaságtanát a hiány metaforája írja le leghívebben, ám a hiányt az a rendszer termelte ki magából, melyet önnön léte teremtett.

Egyszerű volt azt hinni, hogy a szükségletek feletti diktatúra eltűnésével és a hiánygazdaság feltételrendszerének felszámolásával bekövetkezik a fogyasztás és bőség boldog társadalma, és minden éppen úgy lesz, ahogyan azt az Elbán és a Lajtán inneni társadalmak az Elbán és Lajtán túl látni vélték. Ehhez a várakozáshoz képest szörnyű csalódás érte a posztoszocialista társadalmakat, amelyeknek meg kellett tapasztalniuk, hogy a pluralista társadalom politikai intézményeinek bevezetése és a piacgazdaság kiépítése semmiféle biztosítékot nem ad a jólét és az állampolgári kompetencia-érzés növekedésére. Meg kellett tapasztalnunk, hogy az átmenet rettenetes terheket ró a szocializmusból kilábaló polgárokra, s nem számíthatnak számottevő külső segítségre. Bármilyen kézenfekvőnek is látszott, a kiindulópontozó való visszatérés lehetetlen. Négy évtized túl hosszú időnek bizonyult ahhoz, hogy a szocializmus előtti társadalmi viszonyokat vissza lehessen állítani. Ez még akkor sem volna lehetséges, ha minden szempontból tökéletes lett volna az idegen megszállók és honi helytartók által durván és kegyetlenül felszámolt társadalmi berendezkedés. De miként az előbb céloztunk rá, az "ancien régime" távol volt a tökéletességtől, s különösen távol állt a társadalmi igazságosság eszményeinek megvalósításától.

A megvalósult újraelosztásos szisztéma ugyan új igazságtalanságokat eredményezett, de vitathatatlanul előmozdította a szociális egyenlőség ügyét a kultúra, az egészségügy, a foglalkoztatás, a társadalmi mobilitás, a nyugdíj, a családsegítés területén. Felülről nézvést az egész úgy látszódnak, akár egy jóléti állam.

Az államszocializmus csődje egybeesett a jóléti társadalmak csődjével. Ez az egybeesés több mint kínos a posztoszocialista társadalmak számára, melyek olyan modell segítségével próbálják meg most legitimálni magukat, melynek mása éppen úgy a múltba süllyedt, mint az, amelytől az átalakulás hevében rohamosan igyekeznek elhatárolni magukat. Ideológiailag mintha senkiföldjére kerültünk volna.

Bármilyen erős is a társadalmi elvárás, a jóléti társadalmak modellje nem ültethető át a posztoszocializmus talajába, hiszen a szegénység, az elmaradottság és a peremhelyzet valósága összeegyeztethetetlen a szociális jogok megőrzésének s kiterjesztésének vágyalmával.

CSEPELI GYÖRGY: Misera Plebs, Vigilia, 1996. 2. szám

—INDEX

ZENE-SZÓ 5.

Titok-hang

Szép kis könyvet kaptam ajándékba: (Zigány Zoltán *Zenédülés az idő ellen* című fiatalkori írásainak gyűjteményét.

Már a könyv ajánlásában is megszólalt a TITOK-HANG:

— "... küldöm ezt a könyvet szellemi, lelki szülőföldjére — talán kissé haza."

Nagyon meglepett, még soha senki nem írta ezt nekem. Még soha senki nem vette észre, hogy ezért a szülőföldért élek. Hogy ezért dolgozom, ezért maradtam itt. Mert ez a föld, mely osztályrészemül jutott az egyetlen és legnagyobb hely a világon számomra. Kínáljanak bármit, bárhol, én kitarítottam ezen a földön. Ezt a ragaszkodásomat sohasem tudtam hangoskodva világgá kiabálni. Nem tudtam legendássá "kiépíteni". Megmaradt titoknak. És most valaki mégis "kimondta", leírta, ÉSZREVETTE.

Így indultam a könyv olvasásának felfedező útjára. Ott bújkált bennem az ajánlás befejező három szava is: "... talán kissé haza". Egy magyarországi író hazájának választja Erdélyt? A válasz ott található Sütő András kötetet köszöntő írásában: "Az erdélyi szellemi ellenállás hangadóit Ilyés Gyula köpönyegéből bújtak ki. A tieddel rokon sóhajlás volt hát az enyém is: "Skandalum-e, ha egy erdélyi író *hazavágyódi* Ilyés Gyula mellé, kézfogásközébe?" Internacionalista közép-kelet-európai? Ugyanaz Budapesten is, Kolozsvárott is, legföljebb más-más a mögöttes indulat s a hajigálók létszáma." Skandalum-e — kérdezhetem én is —, ha egy erdélyi zeneszerző *hazavágyódi* Bartók és Kodály mellé, álmodott "kézfogásközébe?" Mi sem természetesebb, mint hogy keressük egymást bárhol is vagyunk a világban. Hazavágyódiunk a földgolyóbis túloldaláról és innen a szomszédból is. Ez a hazavágyódi hozta Erdélybe Bartókot, Kodályt és a többi nagy muzsikust. Nemcsak zenét ke-

restek és találtak, de lelket is. Az újabbkori magyar zene szellemi, lelki szülőföldje: ERDÉLY. Az *Este a székelyeknél*, a *Medvetánc*, a *Marosszéki táncok* és megannyi más mű ihletője. *Titok-hang* ez a táj, mely ott vibrál minden kimondott szóban, érzésben, gondolatban, minden műalkotásban, amely belőle fakadt.

A bő kétszázoldalas könyv lapjairól ez a titok-hang szól hozzánk. Az író-költő meghallotta e hang hívását... és válaszolt rá. Ennyi a titka.

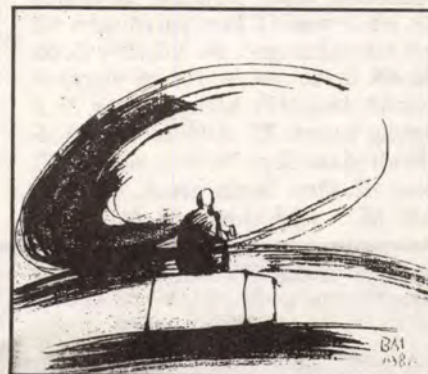
És még valami!

Bele tud hallgatni mások lelkébe. Legyen az egy erdélyi szénégető, vagy egy postás, Tamási Áron húga, egy Dsida-vers, vagy egy fekete márványlapra vésett sírfelirat. Rövid írásai között bőven akad prózavers is. De nemcsak ezeknek van zenei ritmusuk. Írásai kivétel nélkül zenei lüktetésűek. Nemcsak arra hallgat, amit mondanak neki, de arra is, ahogyan mondják. Még idézett szövegeit is úgy választja meg, hogy azok zengése is aláhúzza értelmi jelentésüket. Muzsikussal fülel hallgatja a világot: szavak harmóniáját, hangzók ritmikus osztrínátóit. Fény, illat, tapintás mind hanggá változik számára. "Erdélynek most fényként terjed a hangja. Mindig rövid, szemünkön futó képsoraiból könnyen kiszámítható, kevés lenne, ha volna még időnk: örökösen beszélni fog... Úgy nézzük, miként a kisgyermek fölnevez a fenőre, visszainteget neki, és álmlában is csodálja a fákat." A muzsikussal az IDŐ ELLEN ZENEDÜL. Az időt akarja legyőzni. És sikerül neki. Mert a zene, a hangok birodalma kívül van földi életünkön. Abban a világban található, amelyben csak a KIS HERCEGEK és a világra csodálkozó gyermekteltek nyernek bebocsátást. Ezért is figyel az író, kislányának, ZSÓFINAK minden egyes szavára: "Majd megmondok neked valamit: egy titok hangot, ami a szívemben dobog."

Mindnyájunk szívében ott dobog a "titok-hang". Néha elhal, néha belülről dörömböl. Az író — egy pillanatnyi zengés erejéig — a titok-hangot mondta ki.

TERÉNYI EDE

Borsos Miklós
rajza
Zigány Zoltán
könyvének
borítóján

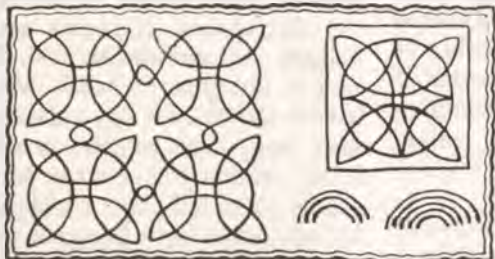

HOL-

Március 15-én az RMDSZ rendezett emlékünnepelet a kolozsvári Magyar Színházban. Benkó Samu, Kányádi Sándor, Lászlóffy Aladár, Lászlóffy Csaba, Molnos Lajos, Szilágyi István, Szócs Géza olvastak föl szövegeikből. Bálint Tibor, Fekete Vince, Fodor Sándor, Király László és Tompa Gábor írásait Albert Júlia, Jancsó Miklós, Katona Éva és Rekita Rozália színművészek tolmácsolták. Boér Ferenc Vörösmarty Mihály Szózatát és Petőfi Sándor Nemzeti dalát szavalta. Közreműködött Dinnyés József előadóművész. Rendezte Sebesi Karen Attila.

Március 16-án mutatták be az Erdélyi Múzeum Egyesület kolozsvári székházában Mak-say Ágnes és Marius Tabacu Címerek Golgotája című dokumentumfilmjét. Operátor: Kötő Zsolt.

A Petőfi Irodalmi Múzeumban március 11-én az Anyanyelvi Klub összejövetelén Joó Tibor Vallomások a magyarságról című könyve kap-

csán előadást tartottak Fábrián Pál egyetemi tanár, Filep Tamás Gusztáv és Hubert Ferenc, a Pro Hungaris Alapítvány munkatársai. Közreműködött Havas Judit előadóművész.

A Képzőművészek Országos Szövetségének Hargita megyei fiókjá és a Kriterion Alapítvány rendezésében kiállítással köszöntötték a 60 esztendő Gaál András festőművészt.

Kolozsváron, március 28-án az Egyetemi Könyvesboltban megnyílt a csíkszeredai Pallas-Akadémia Könyvkiadó és Könyvkereskedés könyvrészele.

Március 16-án a nagykarolyi múzeum kiállítótermében megnyílt Muhi Sándor grafikai tárlata.

A Forrás márciusi számában Nincs Tabu, Térben és időben, Változó változhatatlan, Szülőföld, Gyöngyöket is, Kitért az ósz, hogy tavasz legyen, Van kiút, Helytállás, Zsolozsma, (Töredékek a legutolsó versek közt), Óvatosan, Felindultan, Köszönt az elmúlás és Magányomban címek alatt közölnek összeállítást Horváth Imre vershagyatékából. A lapban olvasható továbbá Cseke Péter A népi irodalom szemlélet kérdései az ezredvégen című tanulmánya.

A Jelenkor 3. számában Kovács András Ferenc "tesz közzé" verseket Jack Cole dalai-ból. Ugyanitt olvasható Visky András Bali, Bali, Bali című írása.

A Tiszatáj márciusi száma közli egyebek mellett János házy György Fogynak a fények, Száz év magány és Szinbád-nosztalgia című szonettjeit.

A Hitel 3-as számában olvasható Beke György Mikor is kezdődött az iskolaháború Erdélyben? című írása.

Az Alföld márciusi számában Fogócska az agghalmazunk udvarán, Este kértél te is vizet és Éltőlég nyelvtelen címek alatt olvashatók Lászlóffy Aladár versei. A költő Symphonia Antiqua című kötetéről Széles Klára ír kritikát (Feleselés a posztmodernnel). A számban Kántor Lajos Helykereső című irodalmi jegyzetei.

A Magyar Napló 3. számában Erdélyi Erzsébet és Nobel Iván beszélget K. Jakab Antallal ("... Továbbgondolom a rögeszméimet...").

Megjelent az Előretölt Helyőrség idei 1-2. száma. A tartalomról: verset olvashatunk Fekete Vincétől, Gergely Balázstól, Zudor Jánostól, Hevesi Zoltán Istvántól, Gh. A. Swinburne-től, Eduardas Miezelaitistól, Lövétei Lázár Lászlótól, Dimény Árpádtól, Balázs Imre Józseftől. Esszét, prózai írást közöl Fülöp László Zsolt (Transzközépkor), Sántha Attila (Transzközép Transzilóániában), Máté Adél (És mondá...), Orbán János Dénes (Két előadás), Lakatos Mihály (Valami a francia regényről), François Bréda (Antracit), Ambrus Tibor és Akác Inda (karnevál), Szócs Noémi Imola (Reklám-mese), László Noémi (Lóri és az álmok), Ambrus Tibor (Necásgitgator: Kozma Szilárd), Kelemen Hunor (A madárijesztők halála), Pálffy Zoltán (Tanügyi etűdök) és Jim Hogan (A lila gomb rejtélye). A szalonképtelenebb címeket s ezek szerzőit itt most mellőzzük.

-MI

Áprilisi ezüst eső

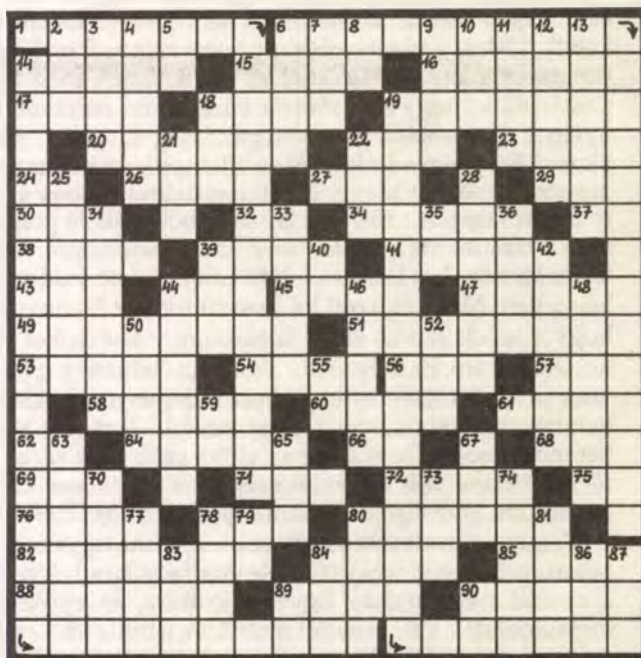
Kosztolányi Dezsd verséből idézzük a vízszintes 1., függőleges 19., vízszintes 6. és függőleges 14. számú sorban.

VÍZSZINTES: 1. Az idézet első sora (zárt betűk: P, A, S). 6. Az idézet harmadik sora (zárt betűk: T, L, D, K). 14. Priamosz király vára. 15. Állam az USA-ban, székhelye Des Moines. 16. Gépkocsiszín. 17. Inni ad. 18. Ebbe az irányba. 19. Oftalmológus szakorvos. 20. Szorgalmas. 22. "Az erdei ...", Tompa Mihály-verscím. 23. Amerikai költő, novellista (1809-1849), elől egyik személynévének kezdőbetűjével. 24. Kálium és szén vegyjele. 26. Rejtekhelyé. 27. Átellenben. 29. Csendben tákol! 30. Kezdet és vég nélkül hozat! 32. Gazdasági hivatal a katonaságnál. 34. Akadályozó. 37. Érik egynemű hangzói. 38. Gyapjas juhbőröből készült ujjatlan bunda. 39. A román kézilabda válogatott játékos a hatvanas években. 41. Sztrájk, románul. 43. Skálakezdet! 44. Párizsi utca. 45. Nehezék. 47. Egy vegyértékű telítetlen szénhidrogén-csoport. 49. Becézett kisfiú. 57. Író, közíró, mesemondó (1859-1929), végén személynévének kezdőbetűjével. 53. Görög szerelemisten, Aphrodité fia. 54. Becézett Albert. 56. Vasút. 57. MEÁ. 58. Modor, szokás. 60. Izmos. 61. Európai főváros. 62. Kiejtett mássalhangzó. 64. Nőstény ló. 66. Kímél. 68. Szilícium és ittrium vegyjele. 69. Némán lázadó! 71. Menyasszony. 72. A rajongásig szeret. 75. Állóvíz. 76. Minőségellenőrző osztályt. 78. Tesz, rendez. 80. Búvársz. 82. Piros betűs napok. 84. Arab férfinév. 85. A földszinten. 88. Felszólítás

vívásra, francia kifejezéssel. 89. Max... (1882-1970), Nobel-díjas német fizikus. 90. Girardot francia filmszínész német személynéve.

FÜGGŐLEGES: 2. Tömegesen pusztít. 3. Út, angolul. 4. A fát nemesítéd, régies szóval. 5. Fél savó! 6. Halál, latinul. 7. IWE. 8. Biztató szócska. 9. Fogózik páratlan betűi. 10. Olasz, osztrák és spanyol gépkocsi nemzetközi betűjele. 11. "Silent leges inter ...": fegyverek közt hallgatnak a törvények. 12. Tápé kevert betűi. 13. Versenylovas, névelővel. 14. Az idézet utolsó sora (zárt betűk: T, R, N, N). 18. Tojás, angolul. 19. Az idézet második sora (zárt betűk: P, Ö). 21. Élet. 22. Szódaoldat. 25. Magyar származású amerikai filmrendező (George). 28. Mozgékony. 31. Főzöm a szalonát. 33. A hasán fekszik. 35. Trón eleje! 36. ... Densusianu, román nyelvész és filológus. 39. Attila nemzetsége. 40. Tupoljev-tervezte repülőgép. 42. Petőfi-vers címe. 44. Erőteljesen mozgatnak. 46. Híres utazó, a Szilágység szülötte (1856-1931), elől személynévének kezdőbetűjével. 48. hangzóközi rövid mássalhangzót megnyújtva ejt. 50. Csak, régen. 52. Szerbiai város. 55. A szobába. 59. Izomkötő szalag. 63. Mocsok. 65. Angyalrang. 67. Bevonat edényen. 70. Majdnem donghat! 73. Súlyt, távolságot megállapít. 74. Előkelő hölgy. 77. Vajon nővényfőzet? 78. Ránc. 79. A, A, A. 80. Férfinév. 81. Ívben ide-oda mozog. 83. Paróka egynemű hangzói. 84. OOOY. 86. Egyiptomi folyó román neve. 87. Tea, németül. 89. BN. 90. Argon vegyjele.

SALLÓ LÁSZLÓ

A HELIKON 6. számában közölt, Tavaszéj című rejtély megfejtése: Tavaszéjben, egyes-egyedül./Mint a balzsam a lég olyan enyhe,/Elbolyongok messze a ligetbe'/És mélézva lelkem elmerül.

Főszerkesztő: SZILÁGYI ISTVÁN
Főszerkesztőhelyettes: KIRÁLY LÁSZLÓ
Felelős titkár: SIGMOND ISTVÁN

Főmunkatárs: SZABÓ GYULA
Szerkesztőség: LASZLÓFFY ALADÁR, világkultúra
SZÓCS ISTVÁN, K. JAKAB ANTAL, vers, irodalomtörténet

MÓZES ATTILA: próza, kritika
NAGYMÁRIA: olvasószerkesztő
RÁKOSSY TIBOR: műszaki szerkesztő

Számítógépes tördelés: NAGYMÁRIA; nyomtatja a Mészóttfalusi Kis Miklós református sajtóközpont; felelős vezető: TONK ISTVÁN

A szerkesztőség címe: 3400 Cluj-Napoca, str. Iasiilor 14. Postafiók (casuta postala) 245. Telefon: 132309, 132096

A HELIKON alapítványi támogatással jelenik meg - kiadja a ROMÁNIAI ÍRÓK SZÖVETSEGE